

Transect-rapport 4581

Giessenburg, Bovenkerkseweg 30 Gemeente Molenlanden (ZH)

Archeologisch bureauonderzoek (BO) en inventariserend
Veldonderzoek (IVO), verkennende fase

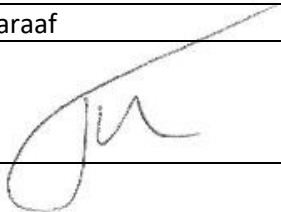
transect

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK ► ADVIES

Auteur	A.I. ten Have-Gareman
Versie	Versie 1.1
Projectcode	23010011
Datum	03-03-2023
Opdrachtgever	Van den Berg RO
Uitvoerder	Transect b.v. Overijsselhaven 127 3433 PH Nieuwegein
Veldonderzoek	T. Nales (Senior KNA Prospector)
Onderzoeksmelding	5366553100
Bevoegde overheid	Gemeente Molenlanden
Adviseur bevoegde overheid	Hamaland Advies
Status	Nog niet beoordeeld
Beheer documentatie	Transect, Nieuwegein
Voorblad	Foto van het plangebied ten tijde van het veldonderzoek (06-03-2023)

Autorisatie		
Naam	Datum	Paraaf
Drs. T. Nales (Senior KNA Prospector)	14-03-2023	

ISSN: 2211-7067

© Transect, Nieuwegein

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Transect aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

In opdracht van Van den Berg RO heeft Transect in maart 2023 een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in een plangebied aan de Bovenkerkseweg 30 in Giessenburg (gemeente Molenlanden). Het archeologisch vooronderzoek bestaat hier uit een Archeologisch Bureauonderzoek (BO) en een Inventariserend veldonderzoek (IVO). De vraagstelling van deze onderzoeken richt zich op het vaststellen en toetsen van de archeologische verwachting en de bepaling in hoeverre de voorgenomen ingrepen in het kader van de planvorming effect hebben op eventuele archeologische resten in het gebied.

- Het plangebied ligt in het Midden-Nederlandse rivierengebied, langs de veenrivier de Giessen. Voordat deze rivier ontstond lag het plangebied in een nat veengebied, waar geen bewoning mogelijk was. Vanaf de IJzertijd zorgde de Giessen voor lokale afwatering van het gebied, waardoor de oevers droog genoeg waren voor bewoning. In de omgeving van het plangebied zijn nog geen aanwijzingen van bewoning uit deze periode gevonden, maar dat sluit de aanwezigheid van dergelijke resten in het plangebied niet uit. De archeologische verwachting voor de periode IJzertijd – Vroege Middeleeuwen is daarom middelhoog. In de Late Middeleeuwen wordt de Alblasserwaard ontgonnen, waarbij de Giessen een ontginningsas heeft gevormd, waarlangs veel bewoning ontstond. In de Late Middeleeuwen vond bewoning voornamelijk plaats op hoger gelegen huisterpen, die veel voorkomen in de omgeving van het plangebied. De huidige bebouwing in het plangebied stamt uit 1709. Er is een grote kans op het aantreffen van (erfgerelateerde) resten uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Zodoende geldt voor deze periode een zeer hoge verwachting.
- Op basis van het veldonderzoek is de hoge archeologische verwachting uit het bureauonderzoek bevestigd. Het plangebied is in ieder geval sinds de 14^e-15^e eeuw, zo mogelijk ouder, al bewoond geweest getuige de vondst van een terplaag met aardewerk uit deze periode in de boringen. Deze bewoning bevindt zich waarschijnlijk hoofdzakelijk in het zuidelijk deel van het plangebied, rondom de huidige boerderij. In het noorden van het plangebied is geen terplaag aangetroffen, evenals in het noordoosten van het plangebied. Daar kan de verwachting naar laag worden bijgesteld. Voor de overige perioden is vastgesteld dat de archeologische verwachting op resten laag is. De oeverafzettingen en de top van het veen laten geen aanwijzingen zien die op mogelijkheden voor oudere bewoning wijzen. Een verwachtingskaart op basis van de resultaten van het booronderzoek, waarop de ligging van de terp staat aangegeven is weergegeven in bijlage 9.

Advies

In het plangebied bestaat het voornemen de bestaande boerderij te renoveren, een bodemsanering uit te voeren en een schuurwoning te realiseren. Omdat de renovatie van de bestaande boerderij geen bodemingrepen behoeft, zijn hiervoor geen aanvullende maatregelen noodzakelijk. Omdat rondom de boerderij (zie bijlage 9) wel bodemingrepen gepland zijn en er een hoge archeologische verwachting vanaf 30 cm -Mv geldt, zijn hier wel vervolgmaatregelen noodzakelijk. Geadviseerd wordt om een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven uit te voeren, mogelijk met een doorstart naar een opgraving van de plekken waar bodemingrepen het maaiveld reiken. Aangezien er ook een bodemsanering in het gebied gepland is, zou dit onderzoek gelijktijdig met de civieltechnische werkzaamheden kunnen plaatsvinden (Archeologische begeleiding). Voor een dergelijk onderzoek is op voorhand een Programma van Eisen (PVE) nodig, waarin de randvoorwaarden en eisen voor het onderzoek zijn vastgelegd. Dit PVE moet zijn beoordeeld en goedgekeurd door de gemeente alvorens het onderzoek kan plaatsvinden. In het noorden van het plangebied is de verwachting laag. Daar adviseren wij geen aanvullende maatregelen nodig. Op het moment dat onverhoopt toch

archeologische zaken worden aangetroffen, geldt een wettelijke meldingsplicht conform de Erfgoedwet 2016, artikel 5.10 en 5.11, deze vondsten te melden bij de bevoegde overheid (gemeente Molenlanden).

Bovenstaande vormt een advies. Op grond van de resultaten van het rapport en het advies zal de bevoegde overheid (de gemeente Molenlanden) een besluit nemen over de daadwerkelijke omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied.

Inhoud

1. Aanleiding	1
2. Aard en doel van het archeologisch vooronderzoek	2
3. Afbakening van het plan- en onderzoeksgebied	3
4. Planvorming en consequenties toekomstig gebruik	5
5. Beleidskader	6
6. Landschap, geomorfologie en bodem	7
7. Beschrijving bekende archeologische kenmerken	9
8. Historische situatie, huidig gebruik en bodemverstoringen	16
9. Gespecificeerde archeologische verwachting	23
10. Resultaten veldonderzoek	25
11. Beantwoording onderzoeksvragen	28
12. Conclusie en Advies	29
13. Geraadpleegde bronnen	30
Bijlage 1: Plantekening	33
Bijlage 2: Archeologische beleidskaart van de gemeente Molenlanden	34
Bijlage 3: Geomorfologie	35
Bijlage 4: Hoogtekaart	36
Bijlage 5: Bodemkaart	37
Bijlage 6: Archeologische informatie	38
Bijlage 7: Boorpuntenkaart	39
Bijlage 8: Lithogenetisch/-logisch profiel	40
Bijlage 9: Verwachtingskaart	41
Bijlage 10: Foto's van boringen	42
Bijlage 11: Boorbeschrijvingen	43

1. Aanleiding

In opdracht van Van den Berg RO heeft Transect¹ in maart 2023 een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in een plangebied aan de Bovenkerkseweg 30 in Giessenburg (gemeente Molenlanden). De aanleiding voor het onderzoek vormt de aanvraag van een omgevingsvergunning ten behoeve van de realisatie van een nieuwe schuurwoning met garage in het gebied.

In het plangebied geldt in het bestemmingsplan *Buitengebied Giessenlanden* uit 2015 een Waarde – Archeologie 2. Vanwege deze aanduiding is een archeologisch onderzoek verplicht bij bodemingrepen, die groter zijn dan 100 m² en dieper dan 30 cm -Mv reiken. Dit betekent dat gezien de omvang van de voorgenomen van de toekomstige ontwikkeling (circa 220 m² met bodemingrepen dieper dan 30 cm - Mv) archeologisch vooronderzoek nodig is.

Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.1 en het Plan van Aanpak (Ten Have-Gareman, 2023).

¹ Transect b.v. voldoet aan de eisen zoals gesteld in de kwaliteitsnorm 'BRL SIKB 4000', versie 4.1, en is gecertificeerd door middel van een procescertificaat. Transect b.v. is certificaathouder van de volgende protocollen: 'KNA Protocol 4001 Programma van Eisen', 'KNA Protocol 4002 Bureauonderzoek', 'Protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek, variant Overig', 'Protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek, variant Proefsleuven' en 'Protocol 4004 Opgraven', en staat geregistreerd bij het RCE en de SIKB.

2. Aard en doel van het archeologisch vooronderzoek

Het archeologisch vooronderzoek bestaat uit een gecombineerd onderzoek, te weten een Archeologisch Bureauonderzoek (BO) en een Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase.

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is het specificeren van de archeologische verwachting, dat wil zeggen het aan de hand van beschikbare en nieuwe informatie over de archeologie, cultuurhistorie, geomorfologie, bodemkunde en grondgebruik, bepalen van de kans dat binnen het plangebied archeologische resten kunnen voorkomen. Hiervoor is onder andere het centraal Archeologisch Informatiesysteem (Archis) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geraadpleegd, waarin de Archeologische Monumentenkaart (AMK) is opgenomen. Aanvullende (cultuur)historische informatie is verkregen uit historische kaarten. Om inzicht te krijgen in de opbouw en ontwikkeling van het landschap zijn onder andere de bodemkaart en beschikbare geologische en geomorfologische kaarten geraadpleegd. Ook is er navraag gedaan bij de Geschiedkundige Vereniging Giessenburg en Schelluinen voor aanvullende informatie (via algemene e-mailadres; d.d. 03-03-2023). Hier is nog geen antwoord op gekomen.

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het toetsen en waar mogelijk bijstellen van de gespecificeerde archeologische verwachting, door het verzamelen van informatie over de feitelijke bodemopbouw, bodemreliëf en bodemintactheid in het plangebied. Hiermee ontstaat inzicht in de landschapsvormende processen en landschappelijke eenheden uit het verleden. Op basis hiervan kan een oordeel worden gegeven over waar, wanneer en in hoeverre het gebied in het verleden geschikt was voor de mens. Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd in de vorm van een booronderzoek (IVO-O). De toegepaste methodiek in het veld wordt beschreven bij de beschrijving van de veldresultaten (Hoofdstuk 10).

Het onderzoek probeert hiermee aan de hand van feitelijke informatie antwoord te geven op de volgende vragen:

- Hoe heeft het plangebied oorspronkelijk in het natuurlijk landschap gelegen?
- Zijn er binnen de bodemopbouw archeologisch relevante bodemniveaus te onderscheiden en hoe diep liggen deze?
- In hoeverre zijn de archeologisch relevante bodemniveaus nog intact (verstoring, erosie, afdekkend substraat)?
- Wat is de archeologische verwachting van het plangebied en in hoeverre is deze te differentiëren in laag, middelhoog en hoog?

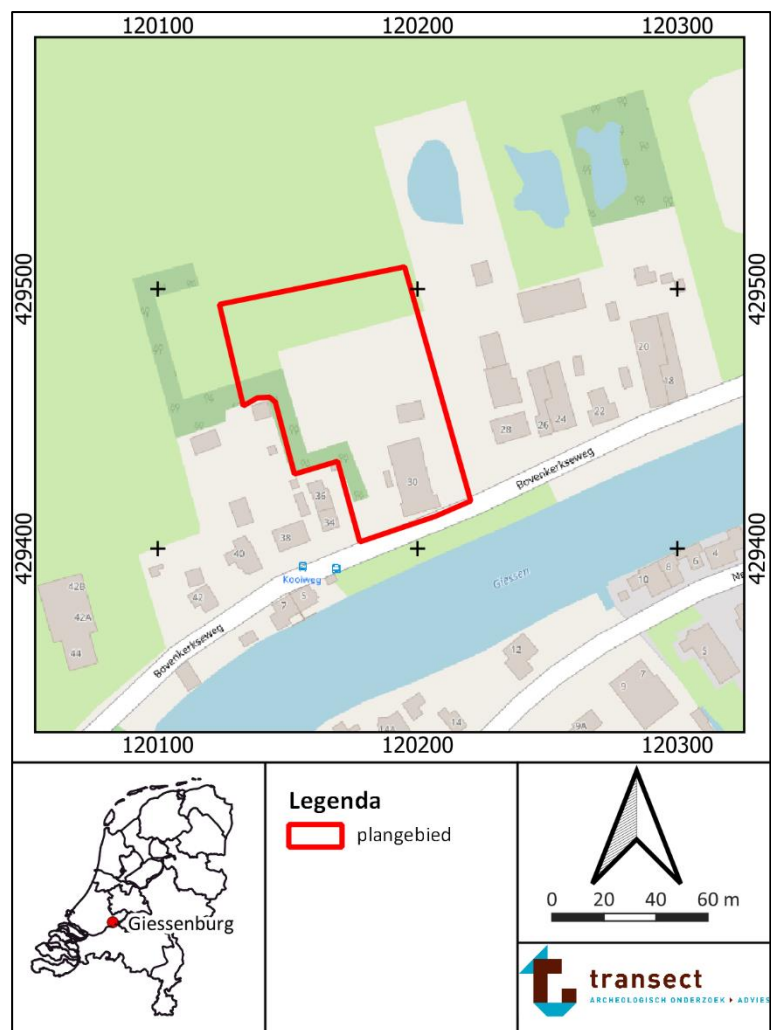
Het resultaat van het archeologisch vooronderzoek is dit rapport met een conclusie omtrent het risico dat eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied worden verstoord als gevolg van de voorgenomen plannen. Op basis van dit rapport neemt het bevoegde overheid een beslissing in het kader van de vergunningverlening of planprocedure. Het rapport bevat waar mogelijk gegevens over de – verwachte – aan- of afwezigheid, aard, omvang, ouderdom, gaafheid, conservering en (relatieve) kwaliteit van archeologische waarden. Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform protocol 4002 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.1 (KNA 4.1). Het inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd conform protocol 4003 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 4.1 (KNA 4.1).

3. Afbakening van het plan- en onderzoeksgebied

Gemeente	Molenlanden
Plaats	Giessenburg
Toponiem	Bovenkerkseweg 30
Kaartblad	38G
Centrumcoördinaat	120.177 / 429.460

Binnen het archeologisch bureauonderzoek is onderscheid gemaakt in het plangebied en het onderzoeksgebied. Het plangebied is het gebied waarin de geplande bodemingrepen zullen plaatsvinden. Het onderzoeksgebied omvat het plangebied en een deel van het direct omringende gebied en wordt bij het onderzoek betrokken om tot een beter inzicht te komen in de archeologische, (cultuur)historische en bodemkundige situatie in het plangebied. Het onderzoeksgebied beslaat in dit geval een straal van circa 500 meter rond het plangebied.

Het plangebied ligt aan de Bovenkerkseweg 30 in Giessenburg (gemeente Molenlanden). De ligging van het plangebied is weergegeven in figuur 1. Kadastraal gezien omvat het plangebied een deel van het perceel GSB00 Sectie I nummer 512. De begrenzing wordt gevormd door de perceelgrenzen aan de west-, zuid- en oostkant. Aan de noordzijde wordt het begrensd door de locatie van de geplande bodemingrepen. Het plangebied is circa 6400 m² groot.

Figuur 1. De ligging van het plangebied op een topografische kaart (bron: pdok.nl).

4. Planvorming en consequenties toekomstig gebruik

Kader	Aanvraag omgevingsvergunning
Oppervlakte plangebied	Circa 6400 m ²
Planvorming	Nieuwbouw schuurwoning en garage
Omvang verstoringen	220 m ² woning en garage Circa 375 m ² sloop bestaande bebouwing en gierput
Bodemverstorende werkzaamheden	Graafwerkzaamheden
Diepte verstoring	Onbekend (>30 cm)

Het voornemen bestaat om in het plangebied een nieuwe schuurwoning met garage te realiseren voor Van den Berg RO op dit adres. De toekomstige bebouwing is gepland op een deels bebouwd gedeelte van het plangebied. Een tweetal schuren en een gierput zullen in het proces gesloopt worden. Een inrichtingstekening van de toekomstige situatie is weergegeven in bijlage 1. Om de herontwikkeling mogelijk te maken, is een omgevingsvergunning nodig, aangezien de voorgenomen ingrepen groter zijn dan door het bestemmingsplan wordt toegestaan. De bodemingrepen zullen naar verwachting het bodemarchief en daarmee eventueel aanwezige archeologische waarden aantasten. De bebouwing heeft een omvang van 220 m². Hoe diep de ingrepen zullen reiken is echter nog niet bekend, aangezien de technische tekeningen voor de bebouwing nog worden opgesteld.

Er zijn geen effecten op het grondwaterpeil voorzien.

5. Beleidskader

Onderzoekskader	Aanvraag omgevingsvergunning
Beleidskader	Bestemmingsplan <i>Buitengebied Giessenlanden</i> (2015)
Onderzoeksgrens	100 m ² en dieper dan 30 cm –Mv

In 1992 heeft Nederland het Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed ondertekend; ook wel het Verdrag van Malta of Valletta genoemd, naar het eiland en de plaats waar het is ondertekend. Het Verdrag is in 1998 geratificeerd en op 1 september 2007 via de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) geïmplementeerd. De Wamz is een wijzigingswet en omvat een wijziging van de Monumentenwet 1988, de Wet Milieubeheer, de Ontgrondingenwet en de Woningwet, op grond waarvan overheden onder andere bij bodemingrepen verplicht rekening moeten houden met het behoud van archeologische waarden. Sinds juli 2016 (Erfgoedwet) is het behoud en beheer van het Nederlandse erfgoed geregeld door één integrale Erfgoedwet. De omgang met archeologie in de fysieke leefomgeving zal in de nieuwe Omgevingswet worden geregeld, die in 2024 in werking zal treden.

In het bestemmingsplan “Buitengebied Giessenlanden” uit 2015 heeft het plangebied Waarde – Archeologie 2 (bron: www.ruimtelijkeplannen.nl). Deze waarde is gebaseerd op de gemeentelijke beleidskaart van de voormalige gemeente Giessenlanden (2009; bijlage 2). Hierop heeft het plangebied een hoge archeologische verwachting.

Bij bouwwerken en/of bodemingrepen die groter zijn dan 100 m² én dieper reiken dan 30 cm -Mv is daarom archeologisch (voor)onderzoek noodzakelijk. Gezien het grotere verstoringsoppervlakte en -diepte betekent dat in dit geval er in het kader van de aanvraag van een omgevingsvergunning een archeologisch (voor)onderzoek noodzakelijk is (zie hoofdstuk 4).

In het kader van de omgevingsvergunning dient de aanvrager een rapport aan de gemeente te overleggen, waarin de archeologische waarde van het plangebied naar het oordeel van Burgemeester en Wethouders in voldoende mate is vastgesteld. Afhankelijk van de uitkomsten van het archeologisch (voor-)onderzoek dat hiervoor nodig is, kunnen aan de ontwikkeling regels worden verbonden ter behoud van belangrijke archeologische waarden. Deze kunnen bestaan uit technische aanpassingen of een veiligstellende opgraving. Het archeologisch vooronderzoek kan hiertoe worden uitgebreid met een al dan niet gecombineerd karterend en waarderend onderzoek, zodat op basis van de KNA-waarderingssystematiek een waardestelling kan worden opgemaakt.

6. Landschap, geomorfologie en bodem

Archeoregio	Midden-Nederlands rivierengebied
Geomorfologie	Rivierkom- en oeverwalachtige vlakte
Maaiveld	0,3-1,0 m -NAP
Bodem	Drechtvaaggronden
Grondwater	GWT-III

Landschapsgenese

Het plangebied ligt in het Midden-Nederlandse rivierengebied in het stroomgebied van de Maas en de Rijn (Berendsen, 2005). Reeds in het midden van de laatste ijstijd (het Weichselien, vanaf 50000 tot 15000 jaar geleden) maakte dit gebied deel uit van een brede riviervlakte, waarbinnen de riviergeulen in een verwilderd ("vlechtend") patroon verspreid lagen. Door deze geulen werd grof zand en grind afgezet, dat geologisch gezien wordt gerekend tot het Formatie van Kreftenheije (De Mulder et al., 2003). De aanwezigheid van grof zand en grind wijst op hoge stroomsnelheden en sterke variaties in de (piek)afvoer als gevolg van grote hoeveelheden (smelt)water. Op andere momenten lag de bedding van de riviervlakte langere perioden droog. Vanuit de drooggelegen vlakte kon fijner rivierzand door sterke winden worden verstoven, dat vervolgens langs de randen van de riviervlakte tot afzetting kwam. Daar konden op grote schaal rivierduinen ontstaan (Berendsen en Stouthamer, 2001).

Vanaf 15000 jaar geleden begon dit beeld enigszins te veranderen aangezien toen het klimaat geleidelijk warmer begon te worden. In eerste instantie was sprake van enkele relatief kortdurende warmere perioden (respectievelijk het Bølling- en Allerød-interstadiaal, 14650 tot 14000 jaar geleden en 13900 tot 12850 jaar geleden). Gedurende deze oplevingen nam de vegetatie toe en werd de afvoer van rivierwater beter verdeeld. De riviergeulen begonnen te meanderen en sneden zich in de riviervlakte in, waardoor langzamerhand een rivierdal ontstond. In het dal werd tijdens overstromingen zogenaamd "Hochflutlehm" afgezet, ook wel bekend als het Laagpakket van Wijchen (De Mulder et al., 2003; Bennema en Pons, 1952). Pas vanaf 10000 jaar geleden, in het Holoceen, zette de warmere klimaatomstandigheden definitief door, waardoor de toenemende vegetatie de verstuingen van rivierzand aan banden legde en de oevers van de rivieren door de alsmaar kleiner wordende verschillen in afvoer zich stabiliseerden. Door de stabiele oevers traden de rivieren alleen nog bij hoogwater buiten de oevers. De klei, die toen bij hoogwater buiten de rivieren werd afgezet, wordt eveneens gerekend tot het Laagpakket van Wijchen.

De zich insnijpende meanderende rivieren gingen onder invloed van een voortdurend stijgende zeespiegel in het Holoceen over in accumulerende meanderende rivieren, die meermalen hun loop verlegden en daardoor verschillende stroomgordels ontwikkelden. Hierdoor vond in het grootste deel van het rivierengebied afzetting plaats van zand (beddingafzettingen), zandige klei (oeverafzettingen) en zware klei (komafzettingen), die werden afgewisseld door veen. Daarbij werden de oudere afzettingen door jongere begraven. Het moment waarop dit optreedt, hangt af van de ligging van de zogenaamde terrassenkruising (Berendsen en Stouthamer, 2001). De terrassenkruising is het punt waarop de netto insnijding overgaat in een netto accumulatie van sediment (Berendsen, 2005). De ligging van dit punt ligt niet vast maar is afhankelijk van het debiet, de sedimentlast van een rivier en de stijging c.q. daling van de zeespiegel. Berendsen en Stouthamer (2001) vermoeden dat de terrassenkruising rond 8000 jaar geleden in de omgeving van Giessenburg heeft gelegen. Daarna raakten de Laat-Pleistocene en Vroeg-Holocene afzettingen afgedekt met holocene rivierafzettingen en kon veenvorming optreden op de plekken die verder verwijderd van een rivier lagen. Uiteindelijk

raakte het volledige laat-pleistocene dal opgevuld met holoceen sediment en konden rivieren buiten het oude rivierdal treden.

Geologie

Volgens boring B38G0766 uit het Dinoloket van TNO liggen 60 meter ten westen van het plangebied afzettingen van de Formatie van Echteld (klei) afgewisseld door de Formatie van Nieuwkoop, Hollandveen Laagpakket (veen) op afzettingen van de Formatie van Kreftenheye (dekzand, bron: www.dinoloket.nl, zie ook voorgaande paragraaf “landschapsgenese”).

Geomorfologie

Volgens de geomorfologische kaart ligt het plangebied in een rivierkom- en oeverwalachtige vlakte (code 2M48, bijlage 3, www.pdok.nl). Ook ligt er circa 5 meter ten zuiden de Giessen, een perimariene crevasse/veenkreek die actief is vanaf circa 300 v.Chr. Vanaf circa 1235 n.Chr. is deze afgedamd (Cohen, e.a., 2012).

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)

Op basis van het AHN valt af te leiden dat het maaiveld in het plangebied tussen 0,3-1,0 m -NAP ligt (bron: www.ahn.nl; versie 4; bijlage 4). Het maaiveld in het plangebied loopt op richting het zuiden, waar de dijk ligt.

Bodem en grondwatertrap

Volgens de bodemkaart zijn in het plangebied drechtvaaggronden te verwachten (kaartcode Rv01C, bijlage 5, www.pdok.nl). Drechtvaaggronden zijn kleigronden die tussen 40 en 80 cm diepte overgaan in veen. De bovengrond is niet donker van kleur. Ze komen veel voor in de omgeving van Sliedrecht, daar waar kleiafzettingen uitwijken over veen. In het rivierkleigebied worden ze ook wel ‘kom-op-veen’-gronden genoemd; in het algemeen zijn het ‘klei-op-veengronden’, wat voor het plangebied beter van toepassing is (De Bakker, 1966).

De grondwatertrap in het plangebied is III (op de bodemkaart). Dit houdt in dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand (GHG) binnen 40 cm -Mv voor kan komen. De gemiddeld laagste grondwaterstand (GLG) kan daarentegen tussen 80 en 120 cm -Mv liggen. De wisselingen in grondwaterstanden leiden ertoe dat organische resten, zoals bot- of plantenmateriaal, binnen 120 cm -Mv worden aangetast als gevolg van oxidatie. Binnen 120 cm -Mv kunnen wel anorganische resten, zoals vuursteen en aardewerk, of verbrande organische resten worden aangetroffen. Beneden 120 cm -Mv kunnen daarnaast theoretisch gezien ook onverbrande organische resten worden aangetroffen.

7. Beschrijving bekende archeologische kenmerken

Wettelijk beschermd monument	Ja
AMK terrein	Nee
Verwachting gemeentelijke kaart	Hoog
Archeologische waarden en/of informatie	In de omgeving

Wettelijk beschermde status

De woning in het plangebied heeft volgens de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) een archeologisch wettelijk beschermde status en staat bekend onder rijksmonumentnummer 16106. Het betreft een boerderij uit 1709.

Archeologische Monumentenkaart (AMK)

Het plangebied is niet opgenomen op de Archeologische MonumentenKaart (AMK). In de omgeving van het plangebied zijn wel een drietal AMK terreinen aanwezig. Deze terreinen staan bekend onder de nummers 6380, 6787 en 15743. Deze terreinen zijn allemaal terreinen met hoge archeologische waarde en bevatten middeleeuwse huisterpen.

Archeologische verwachting

Op de gemeentelijke beleidskaart kent het plangebied een hoge archeologische verwachting. Deze verwachting is gebaseerd op de ligging van het plangebied aan een middeleeuws bewoningslint.

Bekende archeologische waarden

In het plangebied zijn voor zover bekend in het verleden geen archeologische waarnemingen gedaan en heeft in het verleden niet eerder onderzoek plaatsgevonden.

In de omgeving van het plangebied is wel informatie bekend (bijlage 7). In tabel 1 is een overzicht gegeven van de verschillende onderzoeken in de omgeving van het plangebied, in tabel 2 zijn de verschillende vondstmeldingen weergegeven.

Informatie uit overige bronnen

Er is geen aanvullende informatie uit overige bronnen verkregen.

Archeologisch gezien valt uit de resultaten van de reeds uitgevoerde onderzoeken in de omgeving af te leiden dat bewoning op de oevers van de Giessen mogelijk was vanaf de IJzertijd. Het zwaartepunt van de bewoning in de omgeving lijkt echter in de Late Middeleeuwen te liggen, als het veen ontgonnen wordt waarbij de Giessen als ontginningsas fungeert. Er zijn in de omgeving veel huisterpen uit de Late Middeleeuwen gevonden.

Tabel 1: Overzicht van de archeologische onderzoeken rondom het plangebied (<500 m).

Zaak-ID	Toponiem	Afstand-windrichting	Type onderzoek	Bevindingen	Bron
2453939100	Peursumseweg	100 m ten oosten	Bureauonderzoek	Op basis van het bureauonderzoek kan worden geconcludeerd dat ter plaatse van de Peursumseweg op geringe diepte beneden het maaiveld archeologische vindplaatsen uit de periode van de IJzertijd tot de Nieuwe Tijd aangetroffen kunnen worden.	Van Meurs en Ras 2014
2195273100	Neerpolderseweg 2	100 m ten zuidoosten	Bureau- en booronderzoek	Rapportage niet beschikbaar op Archis3 of DansEasy.	-
2099053100	Neerpolderseweg 2	130 m ten zuidoosten	Bureau- en booronderzoek	Tijdens het bureau- en booronderzoek is een hoge verwachting op resten uit de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd gesteld. Op basis van het booronderzoek is vastgesteld dat het archeologisch relevante niveau gezocht moet worden tussen 1,0 en 1,3 m -NAP	De Groot 2006
2319608100	Neerpolderseweg 19	130 m ten zuiden	Bureau- en booronderzoek	Vanaf 1,2 m -NAP is het archeologisch relevante niveau aangetroffen voor de periode Middeleeuwen-Nieuwe Tijd. Hier zijn ook aardewerkfragmenten aangetroffen in de boringen. In de top van het Hollandveen werden resten uit de periode Neolithicum – Romeinse Tijd verwacht, maar vanwege de natte en enige omstandigheden wordt de kans op bewoning in deze periode klein geacht.	Ras 2011
4740828100	Alblasserwaard	140 m ten oosten	Quickscan	Het plangebied ligt in het archeologisch landschap 'Rijn-Maas delta'. De oudste bewoning van het	Hanemaaijer en Van Lil

				gebied vindt plaats op rivierduinen die als droge en hoge gebieden uitsteken boven het natte rivier- en moeraslandschap. Op de locaties met rivierduinen kunnen resten vanaf het Mesolithicum aanwezig zijn. Vanaf het Mesolithicum worden in het gebied rivieren actief. De rivieren vormen zogenaamde beddinggordels. De oevers van deze beddinggordels zijn eveneens aantrekkelijk voor bewoning. In de 14^e eeuw worden watergangen gegraven om de bergingscapaciteit van overtollig water te garanderen. De kades die centraal staan in dit onderzoek, zijn in die periode langs deze watergangen aangelegd. Op en langs de kades stond vrijwel nergens bebouwing uitgezonderd zones waar de kades langs of door historische dorpskernen lopen. De historische kernen betreffen de bebouwde kom van Groot Ammers, Ottoland, Giessenburg (Peursum), Goudriaan, Pinkenveer, Sluis en Meerkerk en bebouwing langs de Brandwijkse dijk en de Zouwendijk. Op diverse locaties zijn molens en bruggen aanwezig waarvan voorgangers mogelijk een oorsprong hebben in de Late Middeleeuwen. Hoewel de bruggen regelmatig zijn vervangen kunnen in de ondergrond resten van voorgangers aanwezig zijn. Ter hoogte van bruggen kunnen in de watergangen afvaldumps aanwezig zijn.	2019
2190972100	AMK-terrein Polder	150 m ten zuidwesten	Bureauonderzoek	Rapportage niet beschikbaar op Archis3 of DansEasy	-

	Binnentiendwegs, Bovenkerkseweg				
4010693100	Bovenkerkseweg 19	315 m ten zuidwesten	Bureau- en booronderzoek	Op grond van de vormingsgeschiedenis is op de oevers bewoning mogelijk geweest vanaf de IJzertijd of Romeinse tijd. Archeologische resten zullen zich in de top van de oeverafzettingen bevinden. Eventuele vindplaatsen zullen zich manifesteren als een 'vuile laag' met kleine fragmenten aardewerk, houtskool, bot en/of baksteen. Ze kunnen bestaan uit verschillende complextypen, waaronder nederzettingen en akkerlagen. Vanaf de 11 ^e eeuw werd het centrale deel van de Alblasserwaard ontgonnen. De veenriviërtjes, waaronder de Giessen, fungeerden hierbij als ontginningsas. Langs de Giessen ontstond vanaf de 13 ^e eeuw een bewoningslint, waarbij de vroegste bebouwing zich op opgehoogde erven bevond. Oude kaarten bieden echter geen aanknopingspunten voor de aanwezigheid van historische bebouwing in het deelgebied.	Van der Zee 2017
4906732100	Bogerd 41-45	320 m ten zuidoosten	Bureau- en booronderzoek	Het gebied heeft vermoedelijk lange tijd in een drassig komgebied gelegen dat ongeschikt was voor bewoning. Resten van vóór het Neolithicum worden daarom niet verwacht. In het Neolithicum liep de Schaik stroomgordel ten zuiden van het gebied. Toen is in het gebied een crevasse gevormd vanuit deze stroomgordel. In de top van de crevasseafzettingen, naar verwachting op circa 4 m –mv, kunnen mogelijk archeologische resten	Holl 2020

				uit het Laat-Neolithicum of Vroege-Bronstijd voorkomen. Vanaf de Midden-Bronstijd was het plangebied vermoedelijk in een drassig veengebied gelegen. Archeologische resten uit deze periode worden daarom niet verwacht. Op basis van de gemeentelijke verwachtingskaart is een crevasse aanwezig in het plangebied. Het is niet geheel duidelijk van waaruit deze gevormd is. Mogelijk betreft het crevasse vanuit de Giessen. In dat geval was mogelijk in de Midden- of Late-IJzertijd bewoning mogelijk. Vanaf het eind van de Romeinse tijd werden de nederzettingen in de Alblasserwaard verlaten. Tot aan het eind van de Vroege-Middeleeuwen vond vermoedelijk geen bewoning plaats. Ook bewoningsresten uit de Late-Middeleeuwen en Nieuwe tijd worden niet verwacht in het gebied. Uit de historische gegevens zijn geen aanwijzingen voor bewoning in de Late-Middeleeuwen en Nieuwe tijd naar voren gekomen en ook zijn geen huisterpen binnen het onderzoeksgebied aanwezig. Het gebied lag binnen een agrarisch gebied dat in de 19e eeuw in gebruik was als bos en weiland. Tijdens het booronderzoek bleek dat er geen archeologisch relevante niveaus meer aanwezig waren in het gebied.	
2020011100	Dorpsstraat 65-87	300 m ten oosten	Opgraving	Rapportage niet beschikbaar op Archis3 of DansEasy.	-
5258994100	Dorpsstraat 82	275 m ten oosten	Bureau- en booronderzoek	Rapportage niet beschikbaar op Archis3 of DansEasy.	-

2323796100	Dorpsstraat 53-55	370 m ten oosten	Bureau- en booronderzoek	Tijdens het veldonderzoek is in alle boringen een ophogingspakket aangetroffen bestaand uit matig siltige, humeuze klei, sterk siltige klei en matig zandige klei met puinspikkels, fosfaat- en houtskoolresten, mortelresten, fragmenten leisteen en plaatselijk ook aardewerkscherven. Het ophogingspakket in het noordelijke deel van het plangebied houdt mogelijk verband met de ligging van een terp, zoals ook direct ten oosten van het plangebied is aangetroffen. In het zuidelijke deel van het plangebied gaat het vermoedelijk om een enkele ophogingslaag/akkerlaag. Deze lagen zijn opgebracht in de loop van de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd.	Jordanov 2011
2379662100	Dorpsstraat 53-55	370 m ten oosten	Proefsleuvenonderzoek	Aan de noordzijde van het onderzoeksgebied is een woonheuvel aangetroffen. Het terrein is in de 14 ^e eeuw ontgonnen en vanwege het inklinken van het veen regelmatig opgehoogd. Hierdoor is een woonheuvel ontstaan. Tijdens het onderzoek is alleen het achterterrein van de woonheuvel onderzocht, de daadwerkelijke bewoning bevindt zich ten noorden van het onderzoeksgebied. Op het achterterrein is een kuil met haardafval uit de 14 ^e /15 ^e eeuw aangetroffen, twee kuilen met kachelaafval uit de 17 ^e eeuw en een houten paal. Hierbij valt op dat vondstmateriaal uit de 16 ^e eeuw ondervertegenwoordigd is. Vermoedelijk is sprake van een bewoningshiaat dat mogelijk in verband kan worden gebracht met de Tachtigjarige Oorlog.	Brouwer 2012

Tabel 2: Overzicht van de vondstmeldingen rondom het plangebied (<500 m).

Zaak-ID	Toponiem	Afstand- windrichting	Datering	Type onderzoek	Omschrijving vondstmelding
2890042100	Bovenkerkseweg	34 m ten zuidoosten	Late Middeleeuwen	Veldkartering	Huisterp
2902427100	Dorpsstraat	94 m ten zuiden	Late Middeleeuwen	Veldkartering	Huisterp
2902419100	-	100 m ten zuiden	Late Middeleeuwen	Veldkartering	Huisterp
2902451100	Dorpsstraat	125 m ten zuidoosten	Late Middeleeuwen	Veldkartering	Huisterp
3078538100	Bovenkerkseweg	150 m ten zuidwesten	Late Middeleeuwen	Niet-archeologisch	Huisterp en keramiek uit de 12 ^e of 13 ^e eeuw.
2902451100	Dorpsstraat	180 m ten zuidoosten	Late Middeleeuwen	Veldkartering	Huisterp
3107016100	Bovenkerkseweg/Kooiweg	230 m ten westen	Late Middeleeuwen	Inspectie	Huisterp
2902410100	Neerpolderseweg	275 m ten zuidwesten	Late Middeleeuwen	Veldkartering	Huisterp
2890480100	Bovenkerkseweg	280 m ten oosten	Late Middeleeuwen	Veldkartering	Huisterp

8. Historische situatie, huidig gebruik en bodemverstoringen

Landschapstype	Rivierengebied
Cultuurhistorische elementen	Nee
Aard historisch landgebruik	Huis, erf, tuin, bouwland
Historische bebouwing aanwezig	Ja
Bebouwing van cultuurhistorische waarde	Ja

Het grondgebruik, dat over de jaren heen in het plangebied heeft plaatsgevonden, kan zijn sporen in de ondergrond hebben achtergelaten. Enerzijds herbergen oude kaarten informatie omtrent voormalig landgebruik die inzicht kan geven in de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen (bijvoorbeeld historische boerenplaatsen en wegen), maar anderzijds ook in de negatieve effecten, die landgebruik op de oorspronkelijke bodem heeft gehad (en daarmee op eventueel aanwezige archeologische resten). Met dit laatste wordt niet alleen bedoeld op omwerking van de bodem door omwoeling, egalisatie, ontgraving en sanering, maar ook ophoging en ontwatering die kunnen hebben geleid tot verkleuring, verdroging en verstikking van de bodem.

Historische achtergronden van het cultuurlandschap en -situatie

Het plangebied bevindt zich in de Polder van Giessen-Oude Bovenkerk. Deze polder maakt deel uit van de Alblasserwaard, een laatmiddeleeuws veen-ontginningsgebied tussen de rivieren de Lek, de Noord en de Merwede. De Alblasserwaard was rond 1000 na Chr. nog een veenmoeras (Boshoven et al., 2009). Vanaf ongeveer de 11^e eeuw werd begonnen met het veengebied in de Alblasserwaard te ontginnen, in regelmatige strokenverkaveling. De Lek en de Giessen dienden daarbij als ontginningsbasis. In grote delen van West-Nederland werd het achterland opgedeeld in kavels van 113 m breed en 1250 m lang, de zogenaamde cope. In de Alblasserwaard werd de lengte van het perceel niet vooraf beperkt, waardoor de stroken kilometers lang werden. Hierdoor ontbreken in de Alblasserwaard ook achterkades aan de achterzijde van de percelen, die het ontgonnen land moesten beschermen tegen wateroverlast vanuit het onontgonnen gebied. Eerst werden de randen van het gebied ontgonnen die grensden aan grote rivieren, en later werd het meer landinwaarts gelegen gebied ontgonnen. De oudste nederzettingen liggen dan ook langs rivieren en veenstromen (Boshoven et al., 2009). In de 13^e eeuw was de ontginning van de Alblasserwaard voltooid (Steenbergen et al., 2009).

Door de ontginning en de daarmee gepaard gaande ontwatering daalde het maaiveld, waardoor bemaling via boezems noodzakelijk werd in de 15^e eeuw. Hiertoe werden de Alblas en de Giessen afgedamd, zodat hoogwater niet meer vrij de waard in kon stromen (Boshoven et al., 2009).

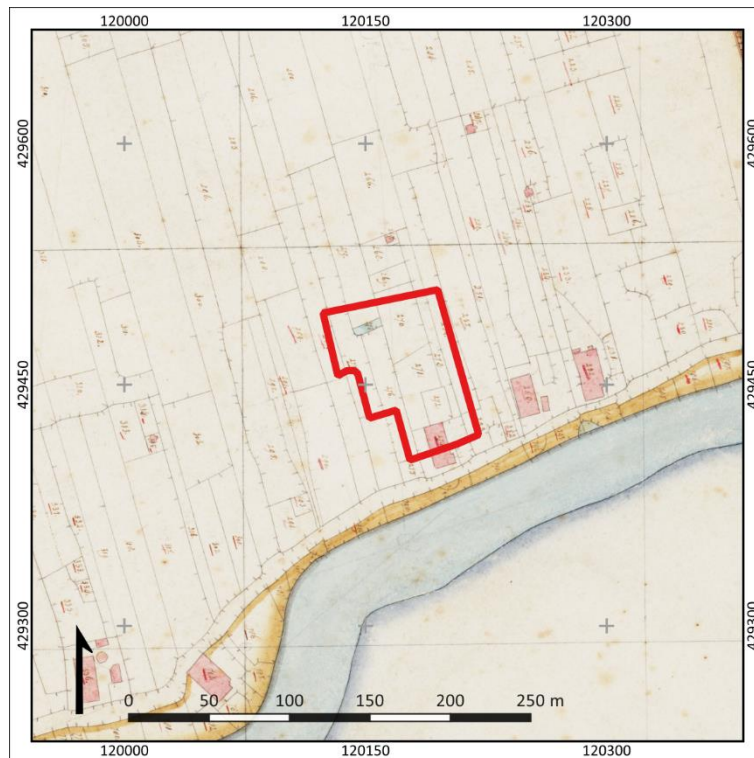
Op de oudst geraadpleegde kaart van het plangebied, de Kadastrale Minuut uit 1811-1832, is te zien dat het plangebied aan de zuidzijde bebouwd is. De rest van het plangebied is onbebouwd. Op de bijbehorende Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels is te zien dat het gebouw staat aangeduid als huis met erf. Naast het huis ligt een tuin, en de rest van het plangebied staat gekarteerd als bouwland. Op latere kaarten is te zien dat in het zuiden van het plangebied altijd bebouwing heeft gestaan, en de rest van het plangebied altijd onbebouwd is geweest. De huidige woning in het plangebied stamt uit 1709 (bron: www.bagviewer.kadaster.nl). Van de schuur, die gesloopt zal worden, zijn geen gegevens bekend. De historische ontwikkeling van de omgeving van het plangebied is te zien in figuur 2-10.

Militair Erfgoed

Op de Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME) is het plangebied niet aangeduid als aandachtsgebied. Ook zijn er geen verwachtingen op militaire objecten, raketinslagen of aan de Wereldoorlogen gerelateerde verschijnselen (bronnen: www.ikme.nl; www.vergeltungswaffen.nl, www.bunkerinfo.nl; www.tracesofwar.com, www.explosievenopsporing.nl). Wel staat het plangebied op de Militaire Landschapskaart gekarteerd als inundatiegebied van de Oude Hollandse Waterlinie.

Huidig gebruik en bodemverstoringen

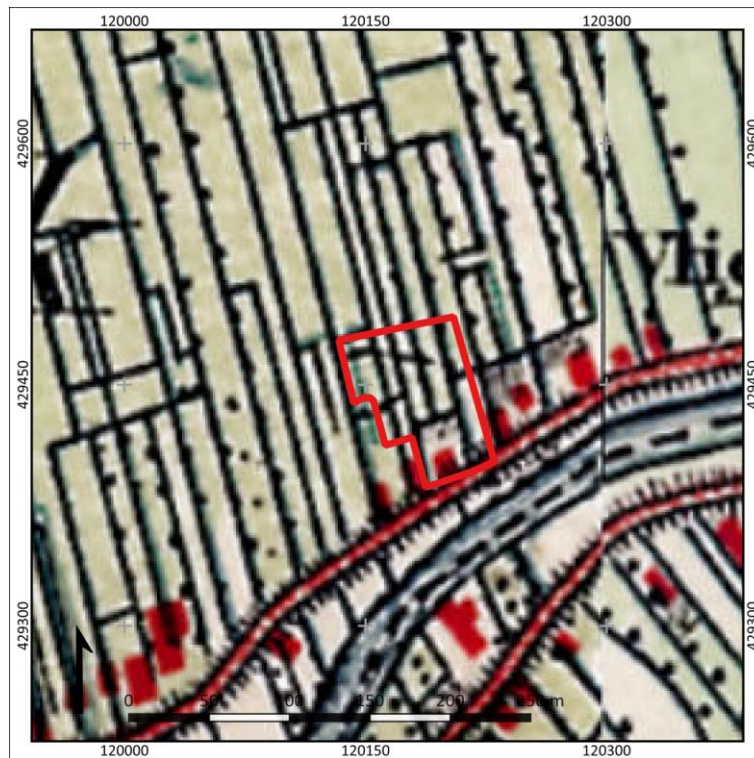
Het plangebied is ten tijde van het onderzoek bebouwd met een woning uit 1709, die zal blijven staan, en een tweetal schuren met onbekend bouwjaar die voor de toekomstige plannen zullen moeten wijken. Tevens is er een gierput aanwezig die voor de werkzaamheden verwijderd zal worden. Er heeft in het plangebied een bodemonderzoek plaatsgevonden, waarbij geconcludeerd is dat het noordelijke deel van het plangebied verontreinigd is. Deze verontreiniging hoeft niet gesaneerd te worden, aangezien het ver genoeg verwijderd is van de geplande werkzaamheden. Andere aanwijzingen voor bodemverstoringen in het terrein zijn er niet.

Figuur 2. De ligging van het plangebied op de Kadastrale Minuut uit 1811-1832 (bron: www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

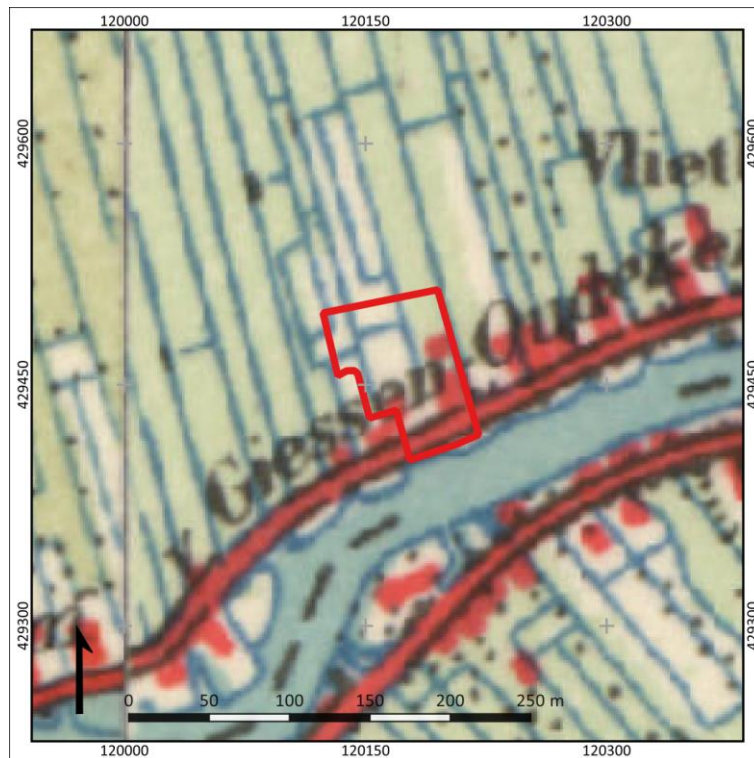
Figuur 3. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1880 (bron: www.topotijdreis.nl).

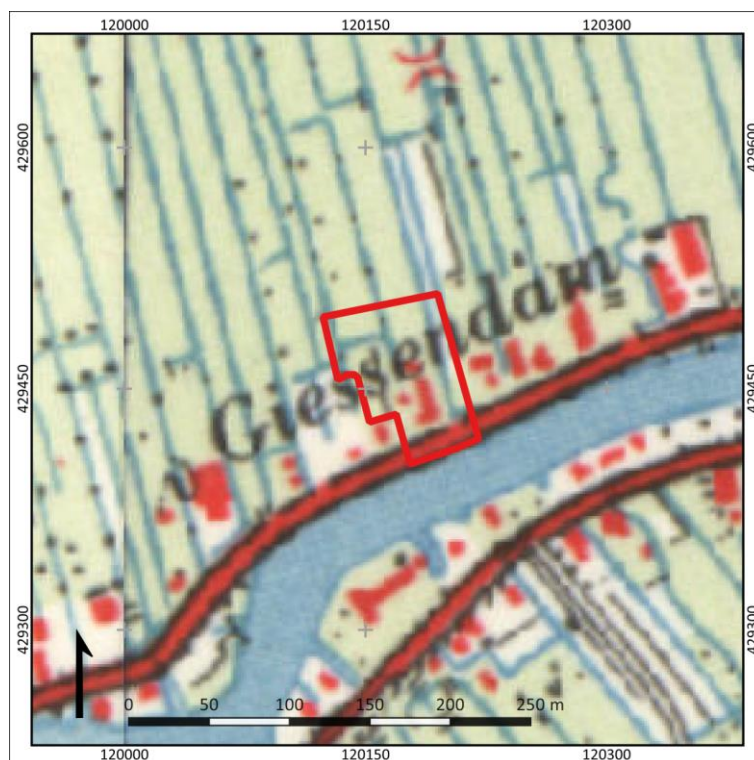
Figuur 4. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1900 (bron: www.topotijdreis.nl).

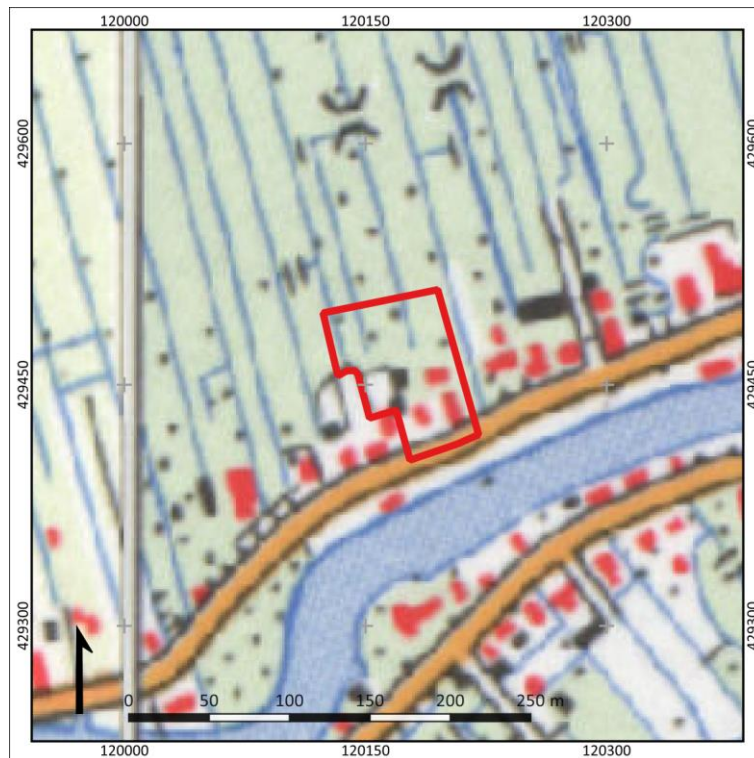
Figuur 5. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1935 (bron: www.topotijdreis.nl).

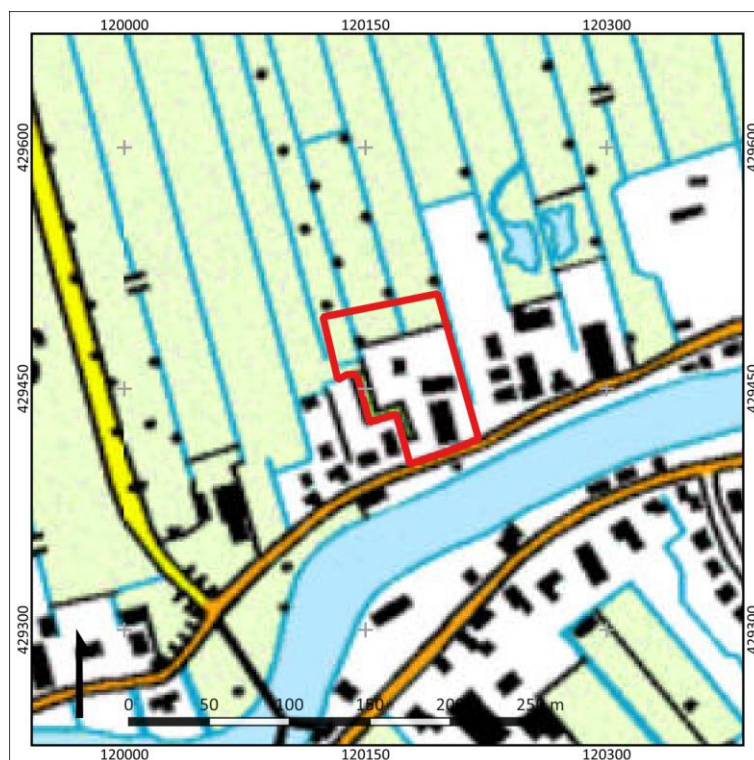
Figuur 6. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1950 (bron: www.topotijdreis.nl).

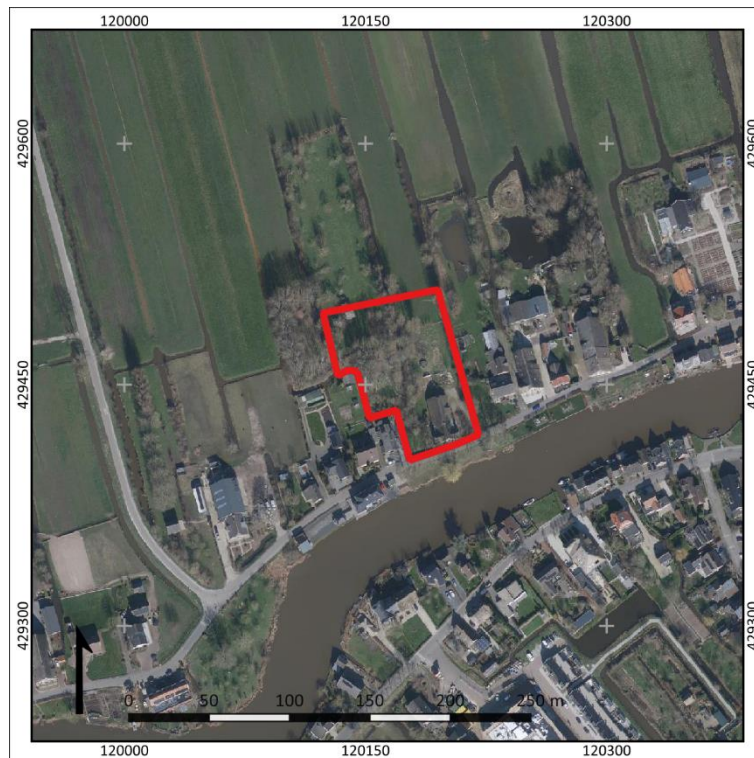
Figuur 7. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1965 (bron: www.topotijdreis.nl).

Figuur 8. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1980 (bron: www.topotijdreis.nl).

Figuur 9. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1999 (bron: www.topotijdreis.nl).

Figuur 10. De ligging van het plangebied op een recente luchtfoto (bron: www.pdok.nl).

9. Gespecificeerde archeologische verwachting

Het plangebied ligt in het Midden-Nederlandse rivierengebied, langs de veenrivier de Giessen. Voordat deze rivier ontstond lag het plangebied in een nat veengebied, waar geen bewoning mogelijk was. Vanaf de IJzertijd zorgde de Giessen voor lokale afwatering van het gebied, waardoor de oevers droog genoeg waren voor bewoning. In de omgeving van het plangebied zijn nog geen aanwijzingen van bewoning uit deze periode gevonden, maar dat sluit de aanwezigheid van dergelijke resten in het plangebied niet uit. De archeologische verwachting voor de periode IJzertijd – Vroege Middeleeuwen is daarom middelhoog.

In de Late Middeleeuwen wordt de Alblasserwaard ontgonnen, waarbij de Giessen een ontginningsas heeft gevormd, waarlangs veel bewoning ontstond. In de Late Middeleeuwen vond bewoning voornamelijk plaats op hoger gelegen huisterpen, die veel voorkomen in de omgeving van het plangebied. De huidige bebouwing in het plangebied stamt uit 1709. Er is een grote kans op het aantreffen van (erfgerelateerde) resten uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Zodoende geldt voor deze periode een zeer hoge verwachting.

Stratigrafische positie

Archeologische resten uit de periode IJzertijd – Vroege Middeleeuwen bevinden zich in veraarde trajecten in het veen, mogelijk dicht onder het maaiveld.

Archeologische resten uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd kunnen zich vanaf het maaiveld bevinden.

Complextypen

In het plangebied kunnen nederzettingssporen worden aangetroffen in de vorm van verhoogde huisplaatsen (boerderijen). Huisplaatsen kenmerken zich naar verwachting door de aanwezigheid van een cultuurlaag in de top van het veen. Hierin zijn afvalresten aanwezig in de vorm van aardewerk, al dan niet verbrand bot en baksteenresten. Ook zullen in deze lagen grondsporen aanwezig zijn als onderdeel van palen van structuren (huizen, bijgebouwen) en afval- en beerkuilen en waterputten.

De gespecificeerde archeologische verwachting is nader weergegeven in onderstaande tabel 1.

Prospectiekenmerken, zoekstrategie en advies

Op basis van de tijdens het bureauonderzoek verworven resultaten is het in eerste instantie de vraag in hoeverre in het plangebied nog archeologisch relevante niveaus aanwezig zijn. Dit is bepalend voor het vaststellen van de archeologische verwachting. Om dit te kunnen toetsen, dient de lithologische opbouw van de ondergrond en de mate van intactheid van de bodem te worden vastgelegd. Dit kan plaatsvinden door middel van een verkennend booronderzoek. Op grond van dit onderzoek kan dan een uitspraak worden gedaan of en in hoeverre archeologische resten te verwachten zijn. De methode en resultaten van dit onderzoek zijn verder toegelicht in hoofdstuk 10.

Tabel 3: Gespecificeerde archeologische verwachtingstabel

Archeologische verwachting			Reden	
1	Datering	Laag	Laat-Paleolithicum-Bronstijd	Het plangebied lag in een nat veengebied.
		Middelhoog	IJzertijd-Vroege Middeleeuwen	Het plangebied lag langs de Giessen, die zorgde voor ontwatering van het veen, waardoor bewoning mogelijk was.
		Zeer hoog	Late Middeleeuwen-Nieuwe tijd	Het plangebied ligt aan een ontginningslint langs de Giessen. De huidige woning in het plangebied stamt uit 1709, dus de kans om hieromheen resten uit deze tijd of ouder te vinden is groot.
2	Complextype	Huisplaatsen, sporen van landgebruik, historische bebouwing		
3	Omvang	500-2000 m² (omvang huisplaats, algemeen)		
4	Diepteligging	Top van het veen, vanaf het maaiveld		
5	Gaafheid en conservering	+/-	Er zijn geen verstoringen bekend, naast de huidige bijgebouwen.	
6	Locatie	Resten van historische bebouwing zullen zich waarschijnlijk concentreren in het zuiden van het plangebied.		
7	Uiterlijke kenmerken (artefacten en type indicatoren)	Vindplaatsen kenmerken zich naar verwachting door vondsten of cultuurlagen.		
8	Mogelijke verstoringen	Zie 5.		

10. Resultaten veldonderzoek

Onderzoeksmethodiek

Het doel van het booronderzoek is het toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting in het plangebied, zoals deze is opgesteld in Hoofdstuk 9. Hiertoe is in het plangebied een verkennend booronderzoek uitgevoerd (conform het opgestelde Plan van Aanpak; Gareman-Ten Have, 2023). De boringen zijn daarbij gebruikt om zowel de mate van intactheid van de bodem als de bodemopbouw zelf te bepalen. In totaal zijn in het plangebied zes boringen gezet (boring 1-6).

De boringen hebben een diepte tot maximaal 400 cm –Mv en zijn handmatig gezet met behulp van een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. Beneden de grondwaterspiegel (circa 120 cm -Mv) is gebruik gemaakt van een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn beschreven volgens de NEN5104 en de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB; SIKB 2008). Deze beschrijvingen zijn terug te vinden in bijlage 9.

De boringen zijn gelijkmatig in het plangebied uitgezet in de gebieden waar bodemingrepen zullen plaatsvinden. Omdat op basis van het bureauonderzoek een woonheuvel te verwachten zou zijn, zijn een deel van de boringen (ter plaatse van de te realiseren woonschuur) in een raai gezet met een tussenaafstand van 10 m. Doel hiervan is om binnen het plangebied op deze plek een eventueel aanwezige terp aan te kunnen tonen en te begrenzen. De overige boringen zijn verspreid op de plek van de toekomstige parkeerplaats en een oprit. De ligging van de boringen is opgenomen in bijlage 7. De coördinaten van de boorpunten zijn bepaald met een meetlint aan de hand van de bestaande topografie en de hoogte is aan de hand van het AHN bepaald (bron: www.ahn.nl).

Veldwaarnemingen

Het plangebied betreft een leegstaande boerderij met een braakliggend erf eromheen. De boerderij is een gemeentelijk monument, zoals blijkt uit de aanduiding op de gevel. Rondom het erf ligt veel los afval en het terrein is verwilderd met onkruid. Wel is aan het maaiveld reliëf waar te nemen. Duidelijk te zien is dat de boerderij en de aangrenzende Bovenkerkseweg relatief hoog ligt en dat het maaiveld in noordwestelijke richting in hoogte afloopt. Ten noordoosten van de boerderij ligt een sloot. Ten noordoosten van deze sloot ligt het plangebied ook laag. Het vermoeden bestaat dat het hoger gelegen deel binnen het plangebied een woonheuvel vertegenwoordigt. Foto's van het plangebied ten tijde van het veldonderzoek zijn weergegeven in figuur 11.

Figuur 11: Foto's van het plangebied ten tijde van het veldonderzoek (06-03-2023).

Bodemopbouw en lithologie

Onder in de boringen is veen aanwezig. Het veen is donkerbruin van kleur, mineraalarm en kenmerkt zich door de aanwezigheid van hout en rietresten. De top van het veen bevindt zich op een diepte van 55-160 cm -Mv (-1,8 tot -2,1 m NAP) en is tot een diepte van maximaal 400 cm -Mv aangetroffen. Het veen is amorf, maar er is geen sprake van een verteerde of veraarde top.

Op het veen ligt een sterk siltige klei. De top van deze klei bevindt zich op een diepte van 50-125 cm -Mv (-1,7 tot -1,8 m NAP). De klei is geïnterpreteerd als een oeverafzetting die afkomstig is van de Giessen. De kleilaag is circa 30 cm dik en bevindt zich abrupt op het veen. In noordwestelijke richting wordt de klei wat humeuzer en bruiner van kleur, terwijl de klei in het zuidoosten grijs van kleur is. De toename in humositeit is vermoedelijk het gevolg van de overgang naar de overstromingsvlakte (kom, boring 4).

Op de klei ligt in het zuidoosten een cultuurlaag, die bestaat uit donkergrijze, soms wat bruine klei. Hierin zijn brokken houtskool, bot en zelfs een fragment laatmiddeleeuws aardewerk aanwezig (in boring 1). De basis van de kleilaag is sterk siltig, de top van de laag bevat veel baksteenpuin en mortel. Waarschijnlijk vormt deze cultuurlaag een ophooglaag als onderdeel van een oude woonheuvel. Het verschil in lithologie aan de basis en de top van de cultuurlaag wijst waarschijnlijk op een fasering in de opbouw van de terp. In het zuiden is de terplaag 80-95 cm dik, deze wigt in noordelijke richting uit, zoals ook te zien is in het lithologisch profiel in bijlage 8. In het noorden van het plangebied en ten noordoosten van de sloot (in boring 5) ontbreekt een terplaag. Daar bevindt zich direct aan het maaiveld op de klei een geroerde, zandige, soms baksteenhoudende moderne bouwvoor.

Archeologische indicatoren

In boring 1 zijn in de terplaag een fragment bot en een fragment laatmiddeleeuws kogelpot aangetroffen. Beide bevinden zich op een diepte van 130 cm -Mv. Het fragment kogelpot is klein en is

relatief hard gebakken. Hiermee is waarschijnlijk sprake van een 14^e of 15^e eeuwse datering. Dit kan betekenen dat de bewoning van de terp tot in deze periode kan teruggaan.

Interpretatie

Op basis van het veldonderzoek is de hoge archeologische verwachting uit het bureauonderzoek bevestigd. Het plangebied is in ieder geval sinds de 14^e-15^e eeuw, zo mogelijk ouder, al bewoond geweest getuige de vondst van een terplaag met aardewerk uit deze periode in de boringen. Deze bewoning bevindt zich waarschijnlijk hoofdzakelijk in het zuidelijk deel van het plangebied, rondom de huidige boerderij. In het noorden van het plangebied is geen terplaag aangetroffen, evenals in het noordoosten van het plangebied. Daar kan de verwachting naar laag worden bijgesteld. Voor de overige perioden is vastgesteld dat de archeologische verwachting op resten laag is. De oeverafzettingen en de top van het veen laten geen aanwijzingen zien die op mogelijkheden voor oudere bewoning wijzen. Een verwachtingskaart op basis van de resultaten van het booronderzoek, waarop de ligging van de terp staat aangegeven is weergegeven in bijlage 7.

11. Beantwoording onderzoeksvragen

1. **Hoe heeft het plangebied oorspronkelijk in het natuurlijk landschap gelegen?**
Het plangebied bevindt zich op de oevers van de Giessen, op een woonheuvel die in ieder geval uit de 14^e of 15^e eeuw dateert.
2. **Zijn er binnen de bodemopbouw archeologisch relevante niveaus te onderscheiden en hoe diep liggen deze?**
Vanaf 30 cm zijn rondom de huidige boerderij archeologisch relevante niveaus aanwezig. De niveaus bestaan uit ophooglagen die onderdeel zijn van een woonheuvel. De bodemopbouw is in principe intact.
3. **In hoeverre zijn de archeologisch relevante niveaus nog intact (verstoring, erosie, afdekkend substraat)?**
Zie antwoord vraag 2.
4. **Wat is de archeologische verwachting van het plangebied en in hoeverre is deze te differentiëren in laag, middelhoog en hoog?**
Op basis van de resultaten van het veldonderzoek is vastgesteld dat in het plangebied sprake is van een hoge archeologische verwachting op resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Voor de overige perioden is de verwachting laag.

12. Conclusie en Advies

Conclusie

- Het plangebied ligt in het Midden-Nederlandse rivierengebied, langs de veenrivier de Giessen. Voordat deze rivier ontstond lag het plangebied in een nat veengebied, waar geen bewoning mogelijk was. Vanaf de IJzertijd zorgde de Giessen voor lokale afwatering van het gebied, waardoor de oevers droog genoeg waren voor bewoning. In de omgeving van het plangebied zijn nog geen aanwijzingen van bewoning uit deze periode gevonden, maar dat sluit de aanwezigheid van dergelijke resten in het plangebied niet uit. De archeologische verwachting voor de periode IJzertijd – Vroege Middeleeuwen is daarom middelhoog. In de Late Middeleeuwen wordt de Alblasserwaard ontgonnen, waarbij de Giessen een ontginningsas heeft gevormd, waarlangs veel bewoning ontstond. In de Late Middeleeuwen vond bewoning voornamelijk plaats op hoger gelegen huisterpen, die veel voorkomen in de omgeving van het plangebied. De huidige bebouwing in het plangebied stamt uit 1709. Er is een grote kans op het aantreffen van (erfgerelateerde) resten uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Zodoende geldt voor deze periode een zeer hoge verwachting.
- Op basis van het veldonderzoek is de hoge archeologische verwachting uit het bureauonderzoek bevestigd. Het plangebied is in ieder geval sinds de 14^e-15^e eeuw, zo mogelijk ouder, al bewoond geweest getuige de vondst van een terplaag met aardewerk uit deze periode in de boringen. Deze bewoning bevindt zich waarschijnlijk hoofdzakelijk in het zuidelijk deel van het plangebied, rondom de huidige boerderij. In het noorden van het plangebied is geen terplaag aangetroffen, evenals in het noordoosten van het plangebied. Daar kan de verwachting naar laag worden bijgesteld. Voor de overige perioden is vastgesteld dat de archeologische verwachting op resten laag is. De oeverafzettingen en de top van het veen laten geen aanwijzingen zien die op mogelijkheden voor oudere bewoning wijzen. Een verwachtingskaart op basis van de resultaten van het booronderzoek, waarop de ligging van de terp staat aangegeven is weergegeven in bijlage 9.

Advies

In het plangebied bestaat het voornemen de bestaande boerderij te renoveren, een bodemsanering uit te voeren en een schuurwoning te realiseren. Omdat de renovatie van de bestaande boerderij geen bodemingrepen behoeft, zijn hiervoor geen aanvullende maatregelen noodzakelijk. Omdat rondom de boerderij (zie bijlage 9) wel bodemingrepen gepland zijn en er een hoge archeologische verwachting vanaf 30 cm -Mv geldt, zijn hier wel vervolgmaatregelen noodzakelijk. Geadviseerd wordt om een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven uit te voeren, mogelijk met een doorstart naar een opgraving van de plekken waar bodemingrepen het maaiveld reiken. Aangezien er ook een bodemsanering in het gebied gepland is, zou dit onderzoek gelijktijdig met de civieltechnische werkzaamheden kunnen plaatsvinden (Archeologische begeleiding). Voor een dergelijk onderzoek is op voorhand een Programma van Eisen (PVE) nodig, waarin de randvoorwaarden en eisen voor het onderzoek zijn vastgelegd. Dit PVE moet zijn beoordeeld en goedgekeurd door de gemeente alvorens het onderzoek kan plaatsvinden. In het noorden van het plangebied is de verwachting laag. Daar adviseren wij geen aanvullende maatregelen nodig. Op het moment dat onverhoopt toch archeologische zaken worden aangetroffen, geldt een wettelijke meldingsplicht conform de Erfgoedwet 2016, artikel 5.10 en 5.11, deze vondsten te melden bij de bevoegde overheid (gemeente Molenlanden).

Bovenstaande vormt een advies. Op grond van de resultaten van het rapport en het advies zal de bevoegde overheid (de gemeente Molenlanden) een besluit nemen over de daadwerkelijke omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied.

13. Geraadpleegde bronnen

Archeologische kaarten en databestanden:

- Archeologische Monumenten Kaart (AMK), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007.
- Archeologisch Informatie Systeem III (Archis3), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2016.
- www.ruimtelijkeplannen.nl
- archis.cultureelerfgoed.nl
- www.kadastralekaart.com
- www.archieven.nl
- www.pdok.nl
- www.ahn.nl
- Bodemkaart van Nederland 1:50.000 (Stiboka)
- Geomorfologische kaart van Nederland
- www.bodemloket.nl
- bagviewer.kadaster.nl
- www.kadaster.nl
- www.dinoloket.nl
- landschapinnederland.nl/bronnen-en-kaarten/archeologische-landschappenkaart
- beeldbank.cultureelerfgoed.nl
- www.topotijdreis.nl
- library.wur.nl/WebQuery/geoportal/raf
- noordbrabant.omgevingsrapportage.nl
- www.ikme.nl
- www.tracesofwar.com
- www.euroradar.nl/explosieven-opsporing/ruimingskaart/

Lijst met afbeeldingen

Figuur 1. De ligging van het plangebied op een topografische kaart (bron: pdok.nl).....	4
Figuur 2. De ligging van het plangebied op de Kadastrale Minuut uit 1811-1832 (bron: www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl).	18
Figuur 3. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1880 (bron: www.topotijdreis.nl).	18
Figuur 4. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1900 (bron: www.topotijdreis.nl).	19
Figuur 5. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1935 (bron: www.topotijdreis.nl).	19
Figuur 6. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1950 (bron: www.topotijdreis.nl).	20
Figuur 7. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1965 (bron: www.topotijdreis.nl).	20
Figuur 8. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1980 (bron: www.topotijdreis.nl).	21
Figuur 9. De ligging van het plangebied op een topografische kaart uit 1999 (bron: www.topotijdreis.nl).	21

Figuur 10. De ligging van het plangebied op een recente luchtfoto (bron: www.pdok.nl). 22
Figuur 11: Foto's van het plangebied ten tijde van het veldonderzoek (06-03-2023). 26

Literatuur

Bakker, H. de, 1966. De subgroepen van het systeem voor bodemclassificatie voor Nederland. In: Boor en Spade.

Bakker, H. de en J. Schelling, 1989. Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus. Wageningen.

Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer (eds.), 2001. Palaeogeographical development of the Rhine-Meuse delta, the Netherlands. Assen.

Berendsen, H.J.A., 2005. Landschappelijk Nederland. Assen (Fysische Geografie van Nederland). Derde, geheel herziene druk.

Berendsen, H.J.A., 2004. De vorming van het land. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Brouwer, M.C., 2012, Giessenburg, Kerkelijk centrum; Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven. BAAC rapport A-12.0185.

Cohen, K.M., E. Stouthamer, H.J. Pierik, A.H. Geurts, 2012. Digitaal Basisbestand Paleogeografie van de Rijn-Maas Delta. Dept. Fysische Geografie. Universiteit Utrecht. Digitale Dataset.

Groot, R. de, 2006, Inventariserend Veldonderzoek door middel van boringen Neerpolderseweg 2 Giessenburg, gemeente Giessenlanden. Synthesrapport 175243.

Hanemaaijer, M. en R. van Lil, 2019, Kadeverbetering Alblasserwaard en Vijfheerenlanden, Tranche 1, gemeentes Alblasserdam, Molenlanden en Vijfheerenlanden: een archeologisch bureauonderzoek en cultuurhistorische quickscan. Bureau voor Archeologie rapport 829.

Holl, J., 2020, Archeologisch onderzoek Bogerd 41-45 te Giessenburg in de gemeente Giessenlanden. Econsultancy rapport 13434.002.

Jordanov, M., 2011, Plangebied Dorpsstraat 53-55 te Giessenburg Gemeente Giessenlanden Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. RAAP rapport 3806.

Meurs, F.A. van en J. Ras, 2014, Reconstructie Peursumseweg, Giessenburg, Gemeente Giessenlanden. SOB rapport 2227-1407.

Mulder, E.F.J. de., M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhof & T.E. Wong 2003, De ondergrond van Nederland, Groningen.

Ras, J., 2011, IVO-O Wozoco Giessenburg, Neerpolderseweg 19, Giessenburg, Gemeente Giessenlanden. SOB rapport 1844-1102.

Schokker, J., 2003. Patterns and processes in a Pleistocene fluvio-aeolian environment (Roer Graben, south-eastern Netherlands), Utrecht (Thesis, Nederlandse Geografische Studies 314).

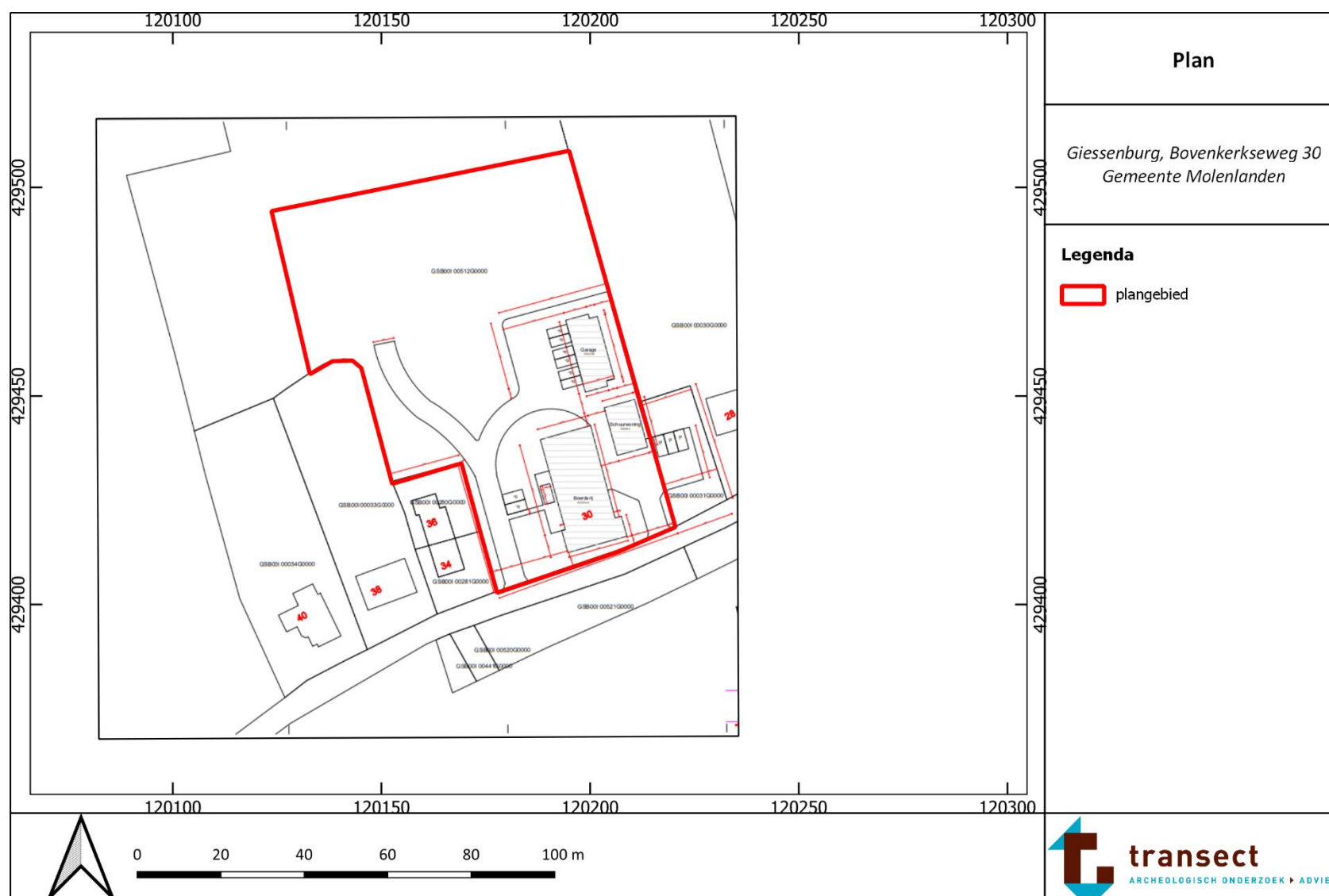
Vos, P.C., 2015. Origin of the Dutch coastal landscape. Longterm landscape evolution of the Netherlands during the Holocene, described and visualized in national, regional and local palaeogeographical map series. PhD dissertation, Utrecht University, Barkhuis Groningen.

Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts en J. Bazelmans, 2018, Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu, Amsterdam (Prometheus).

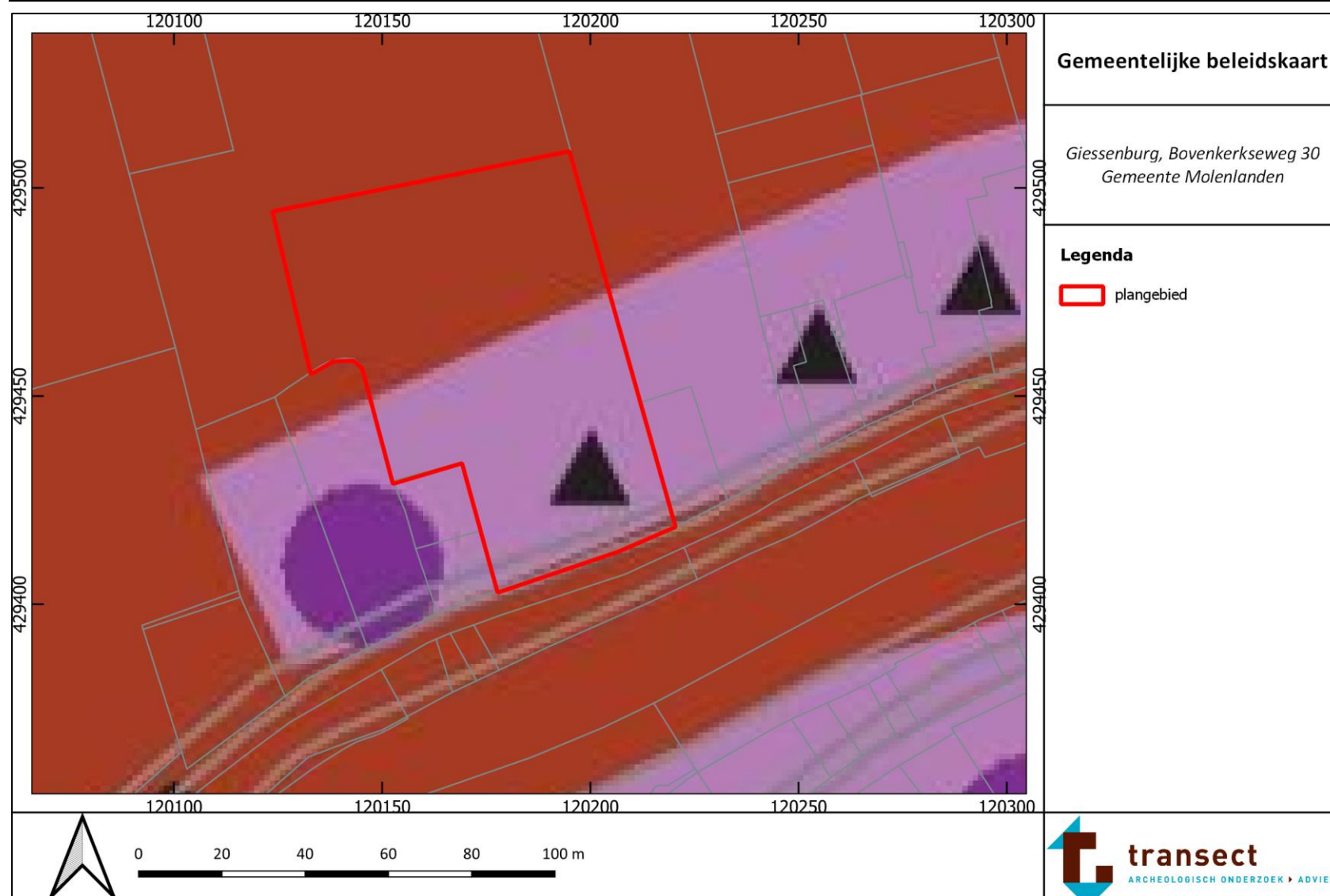
Zee, R.M. van der, 2017, Bovenkerkseweg 19 en A.M.A. van Langeraadweg 10 t/m16 (even), Giessenburg (gemeente Giessenlanden). Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. ADC rapport 4151.

Zijverden, van, W.K. & J. de Moor, 2014. Het groot profielenboek. Fysische geografie voorarcheologen. Leiden.

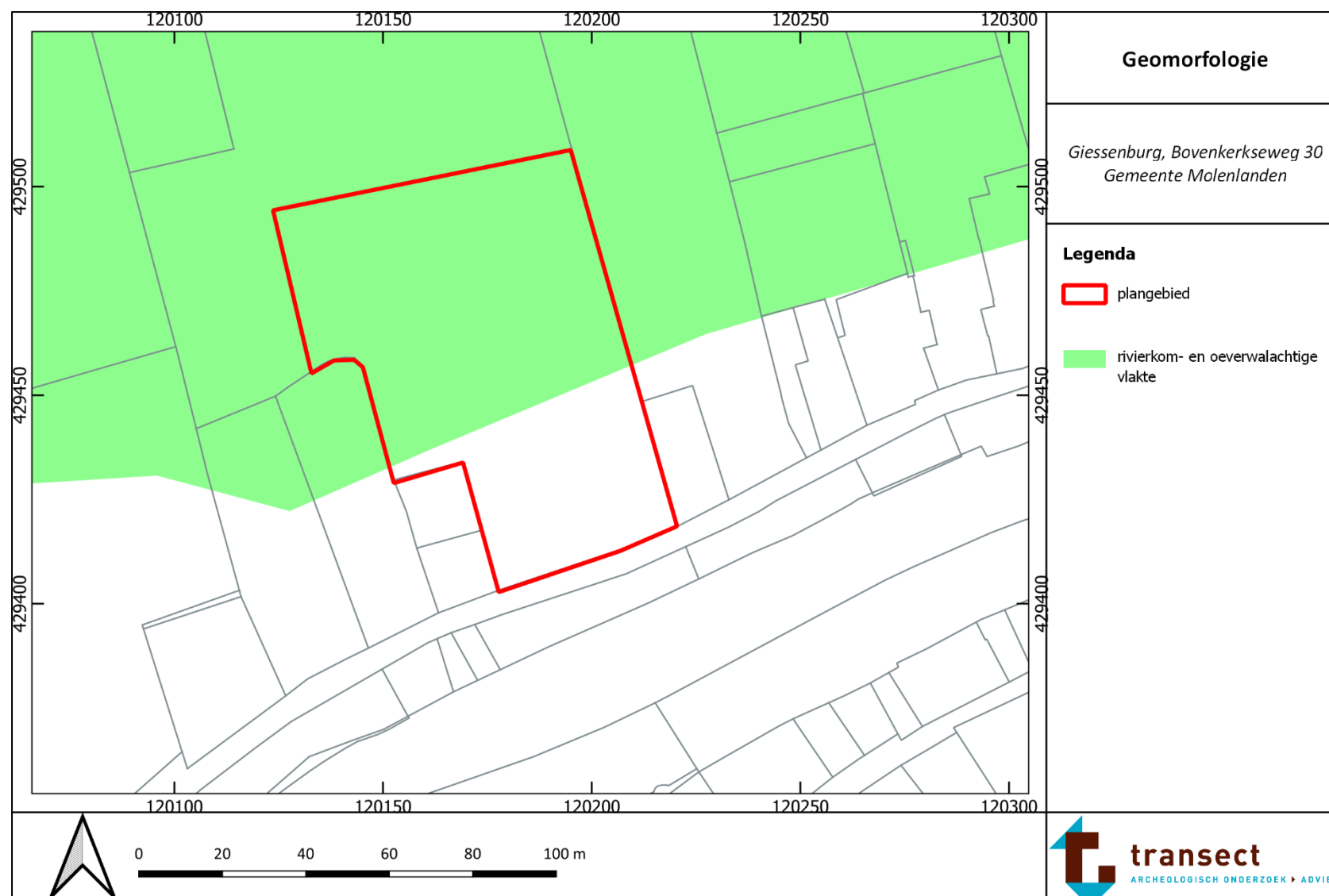
Bijlage 1: Plantekening

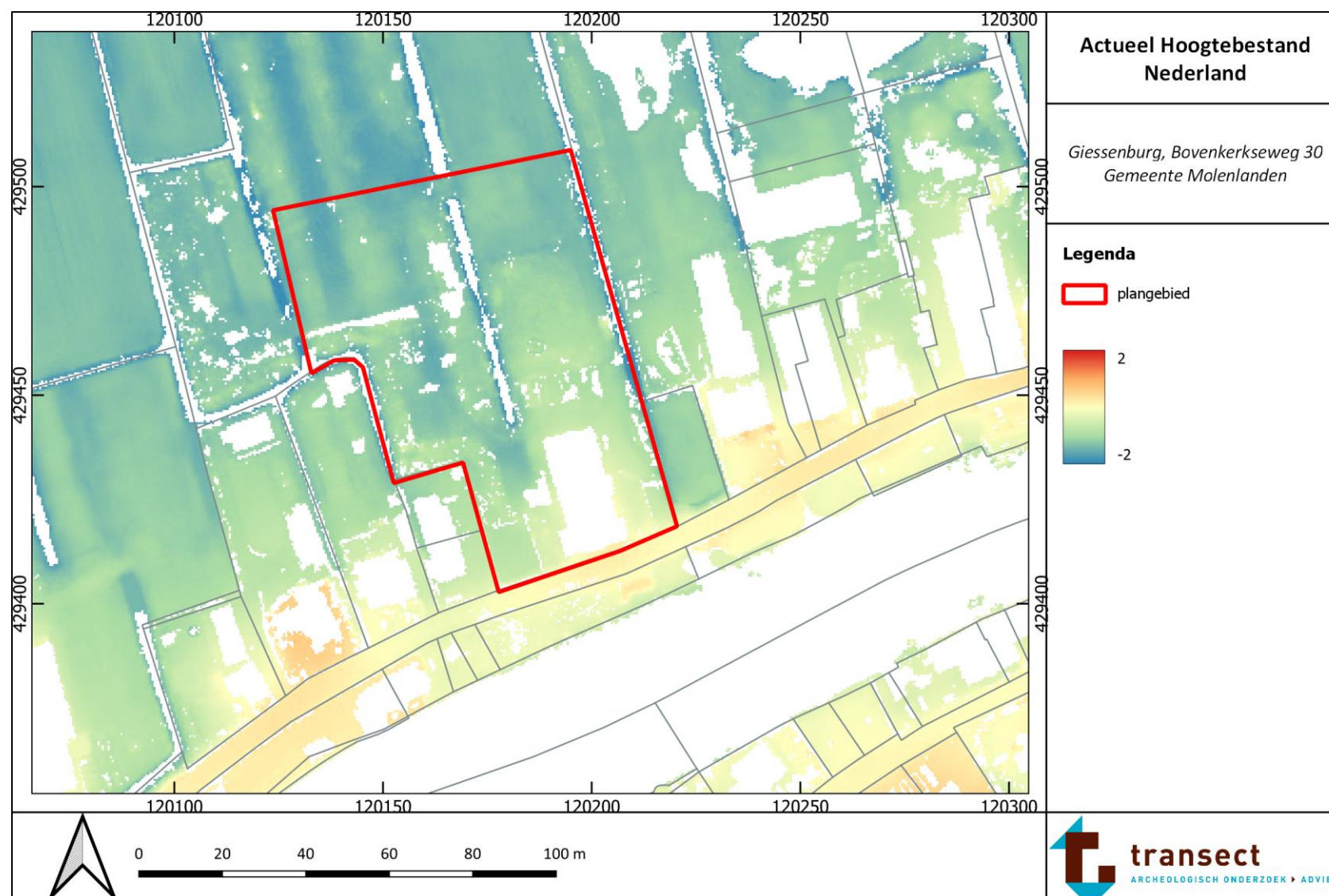
Bijlage 2: Archeologische beleidskaart van de gemeente Molenlanden

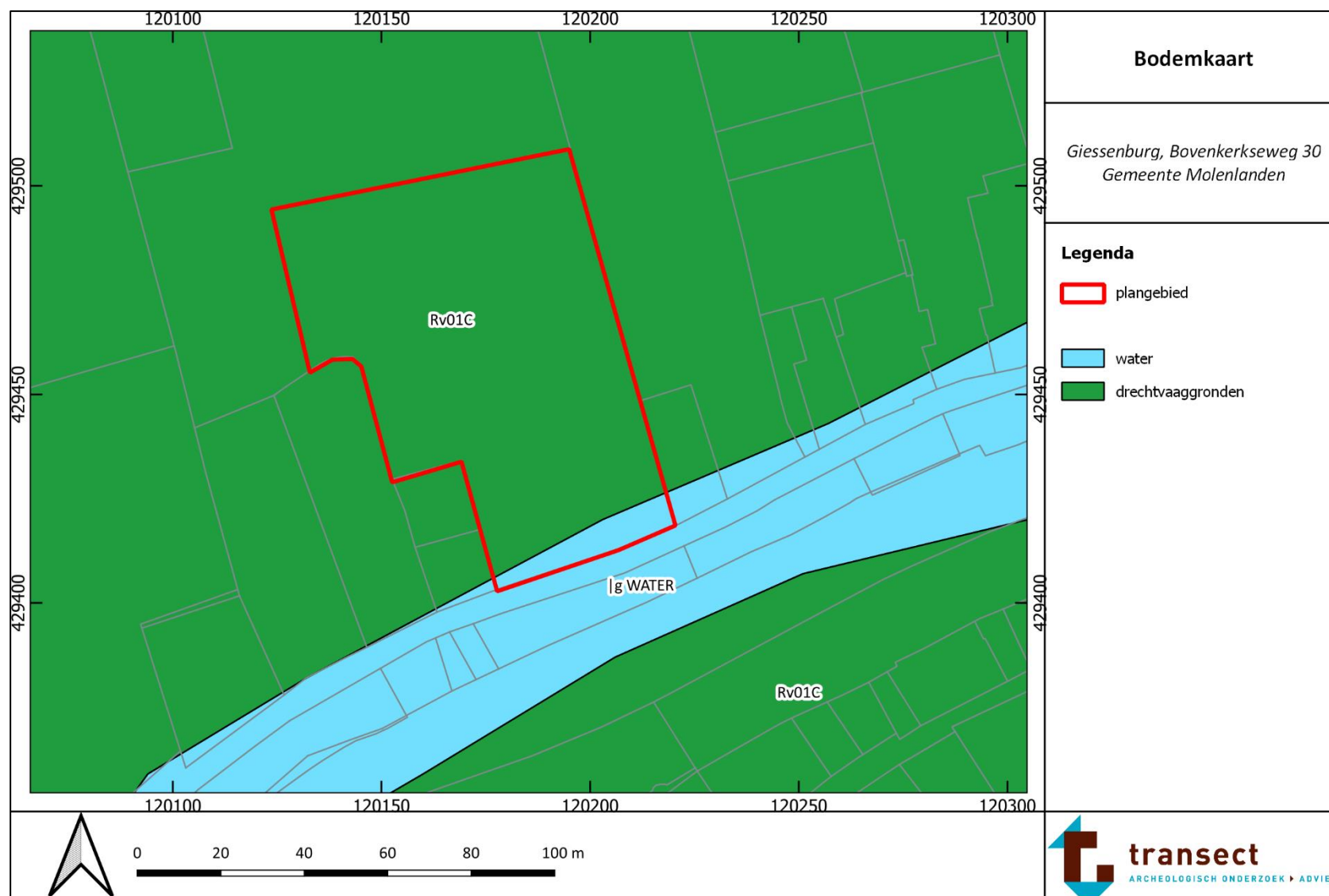
Bijlage 3: Geomorfologie

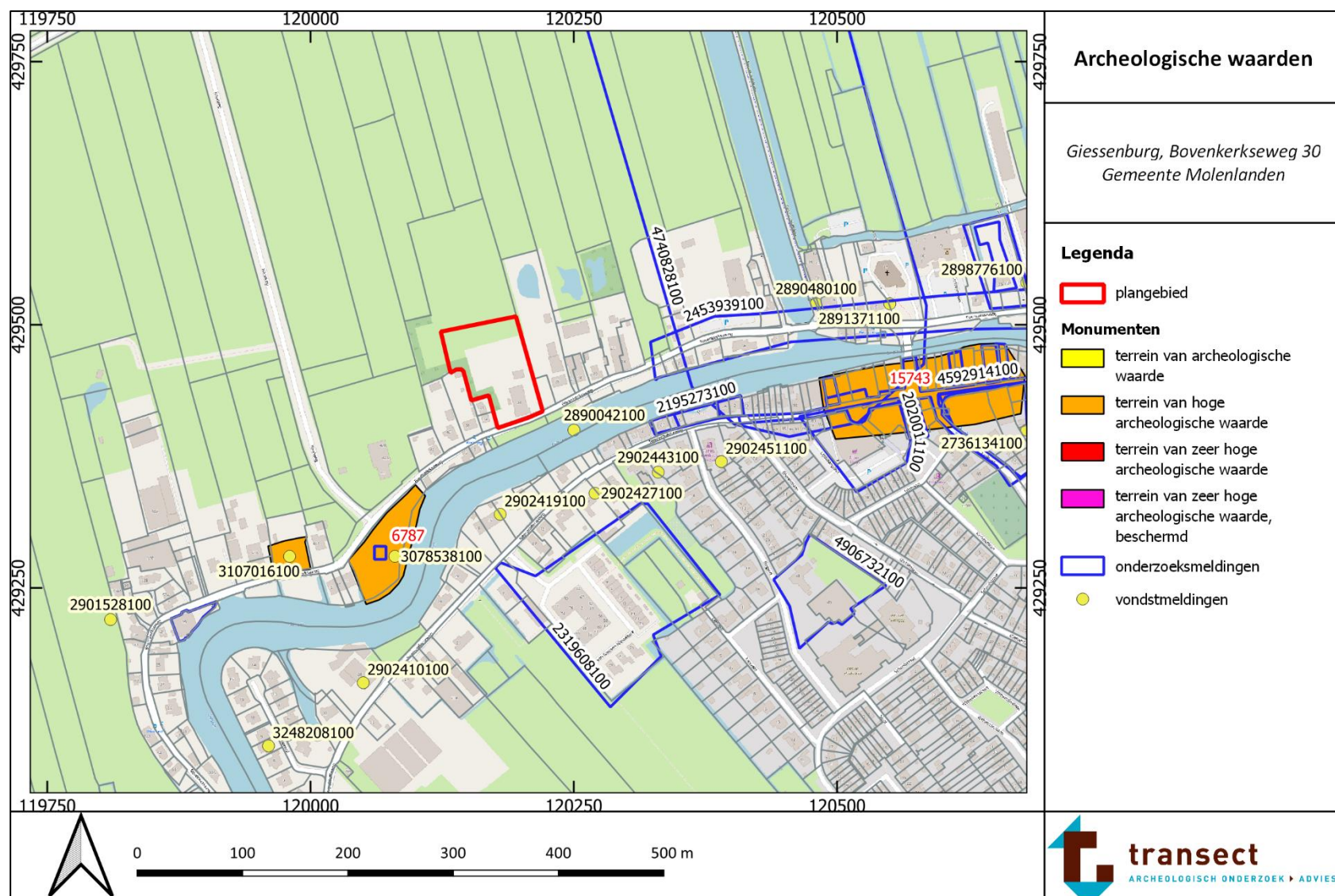
Bijlage 4: Hoogtekaart

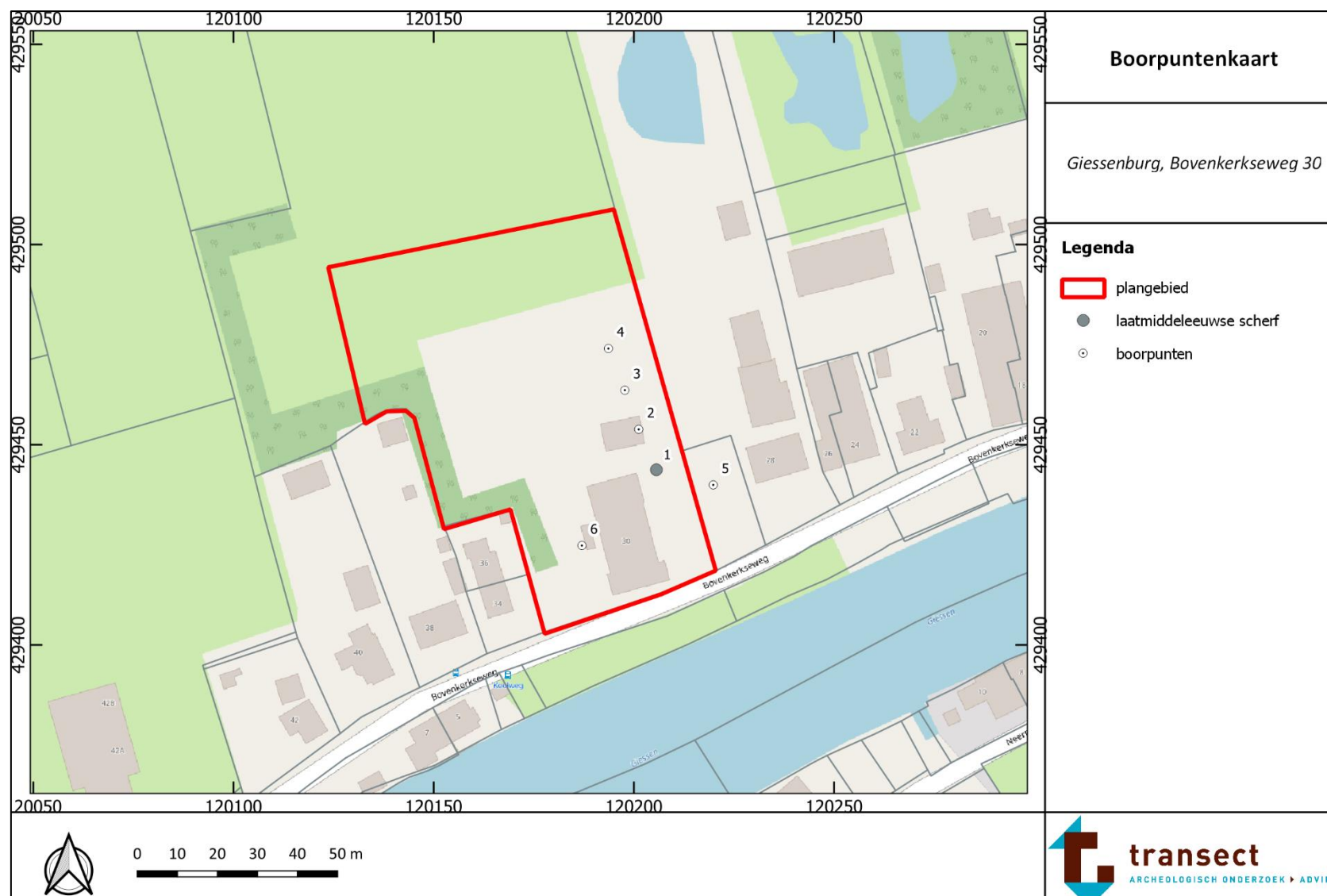
Bijlage 5: Bodemkaart

Bijlage 6: Archeologische informatie

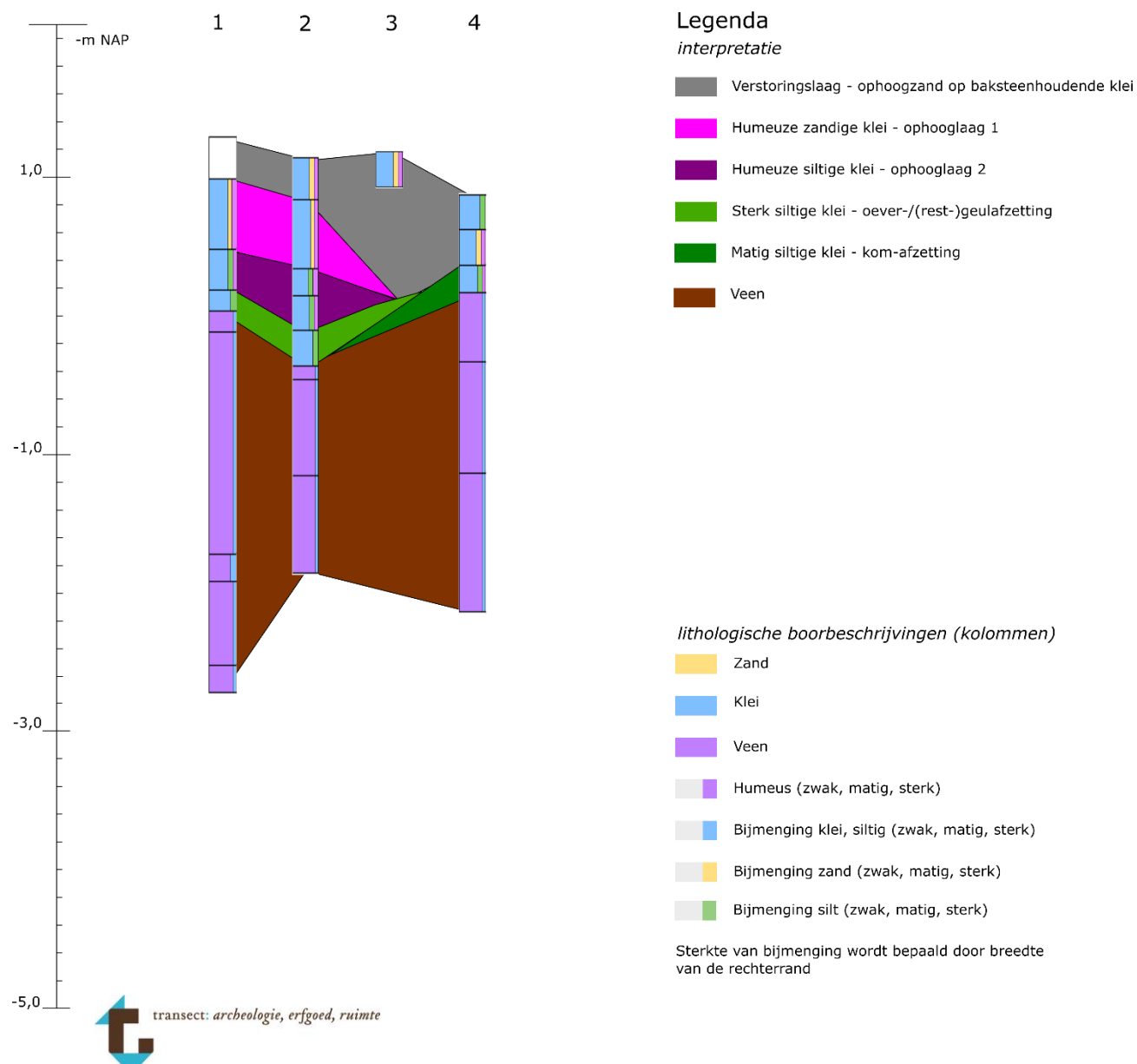
Bijlage 7: Boorpuntenkaart

Bijlage 8: Lithogenetisch/-logisch profiel

20

NW

Bijlage 9: Verwachtingskaart

Bijlage 10: Foto's van boringen

Hieronder volgt een foto van boring 2 ter referentie. De boorkernen op onderstaande foto's zijn van links naar rechts uitgelegd, waarbij de onderkanten van de boringen naar boven wijzen (per 50 cm). De guts is naar rechts (het diepste punt) uitgelegd.

Foto's van boring 2 (onderste rij, 0-50, naar boven toe per 50 cm). De gutsen van onder naar boven, van 150-200 en 200-300 cm -Mv.

Legenda

Lithologische boorbeschrijvingen (kolommen)

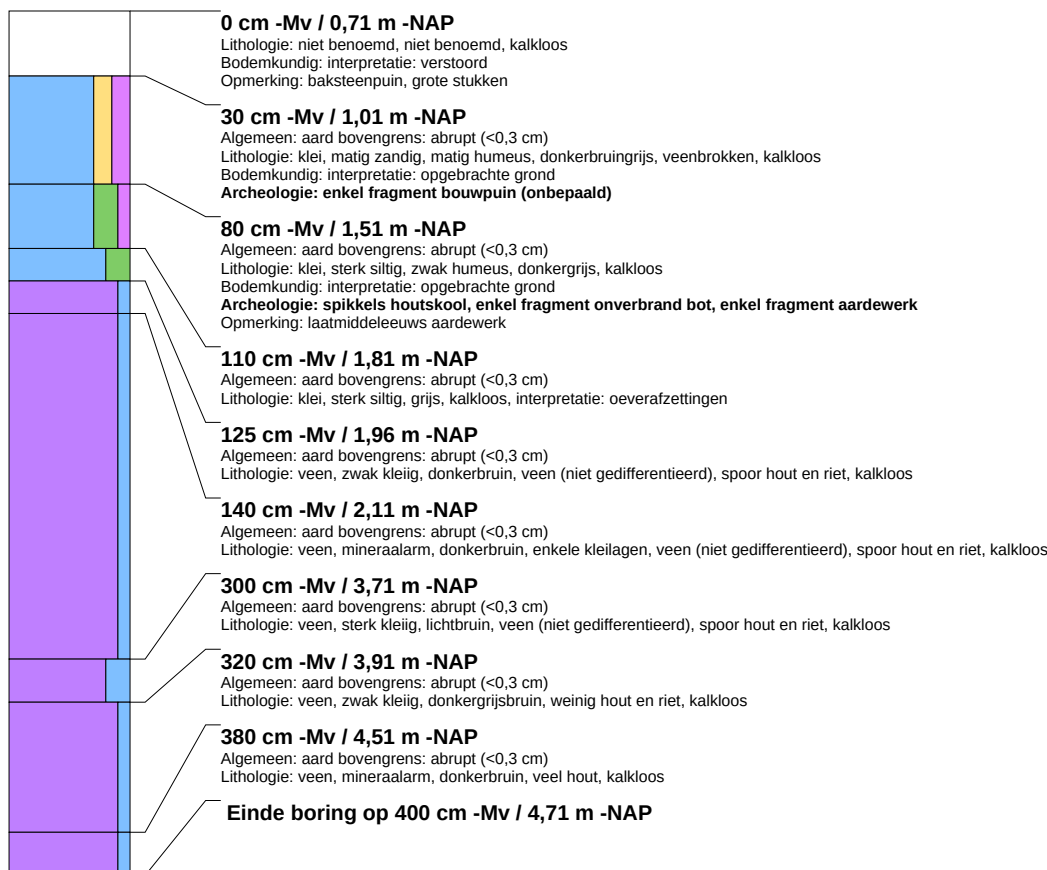
- Zand
- Klei
- Veen
- Humeus (zwak, matig, sterk)
- Bijmenging klei (zwak, matig, sterk)
- Bijmenging zand (zwak, matig, sterk)
- Bijmenging silt (zwak, matig, sterk, uiterst)
- Bijmenging grind (zwak, matig, sterk)

Sterkte van de bijmenging wordt bepaald
door de breedte van de rechterrاند

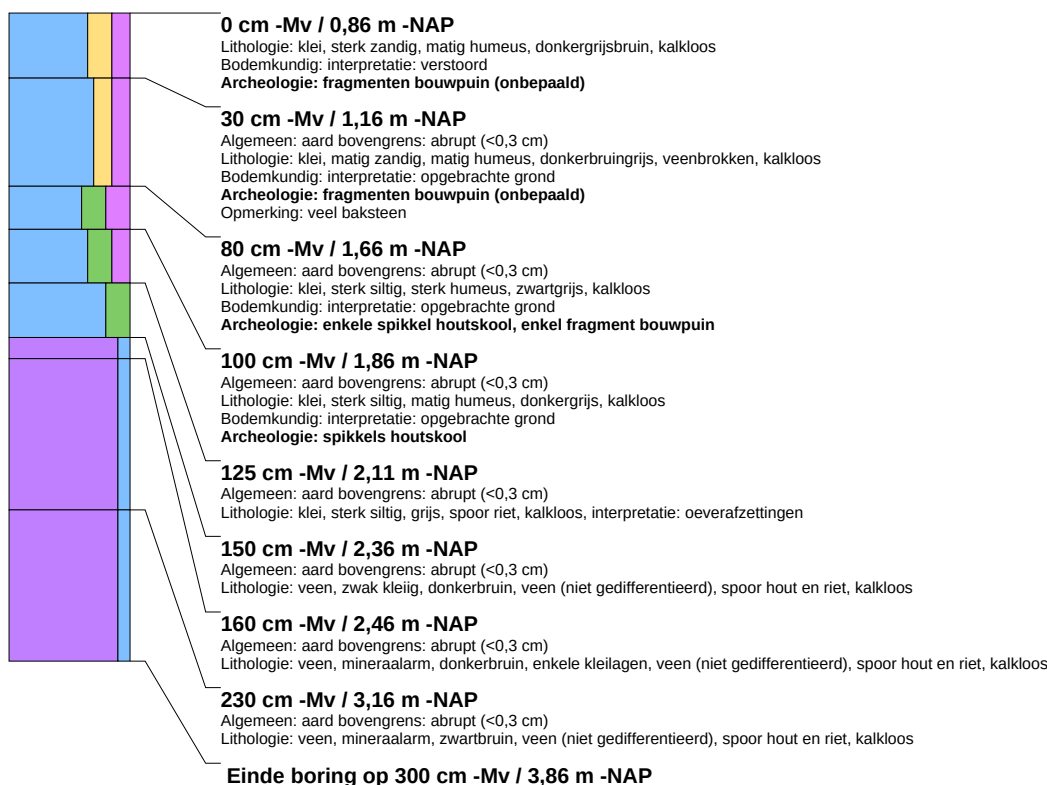
boring: 23111-1

beschrijver: TNA, datum: 6-3-2023, X: 120.205, Y: 429.443, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 38D, hoogte: -0,71, precisie hoogte: 1 dm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Molenlanden, plaatsnaam: Giessenburg, opdrachtgever: Van den Berg RO, uitvoerder: Transect b.v.

boring: 23111-2

beschrijver: TNA, datum: 6-3-2023, X: 120.201, Y: 429.454, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 38D, hoogte: -0,86, precisie hoogte: 1 dm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Molenlanden, plaatsnaam: Giessenburg, opdrachtgever: Van den Berg RO, uitvoerder: Transect b.v.

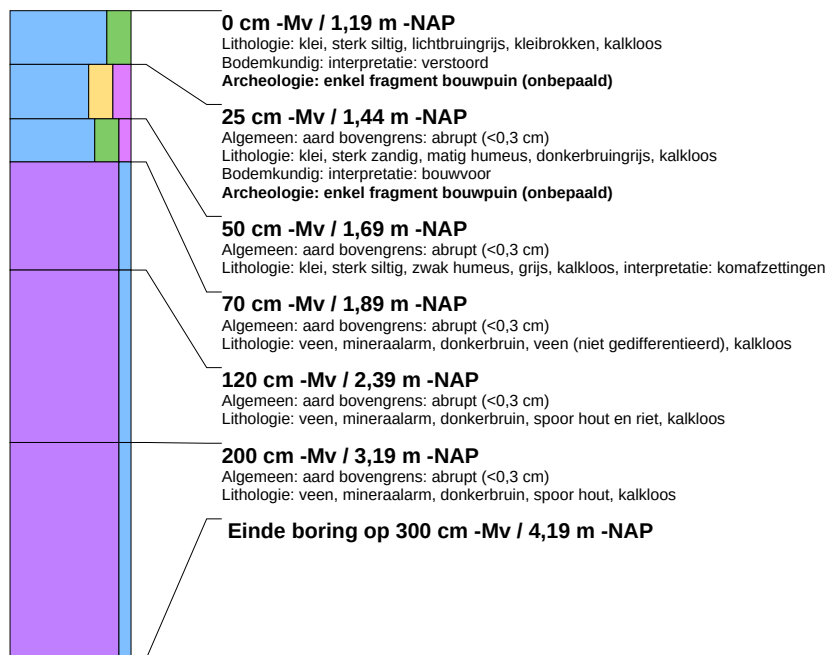
boring: 23111-3

beschrijver: TNA, datum: 6-3-2023, X: 120.198, Y: 429.464, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 38D, hoogte: -0,80, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Molenlanden, plaatsnaam: Giessenburg, opdrachtgever: Van den Berg RO, uitvoerder: Transect b.v.

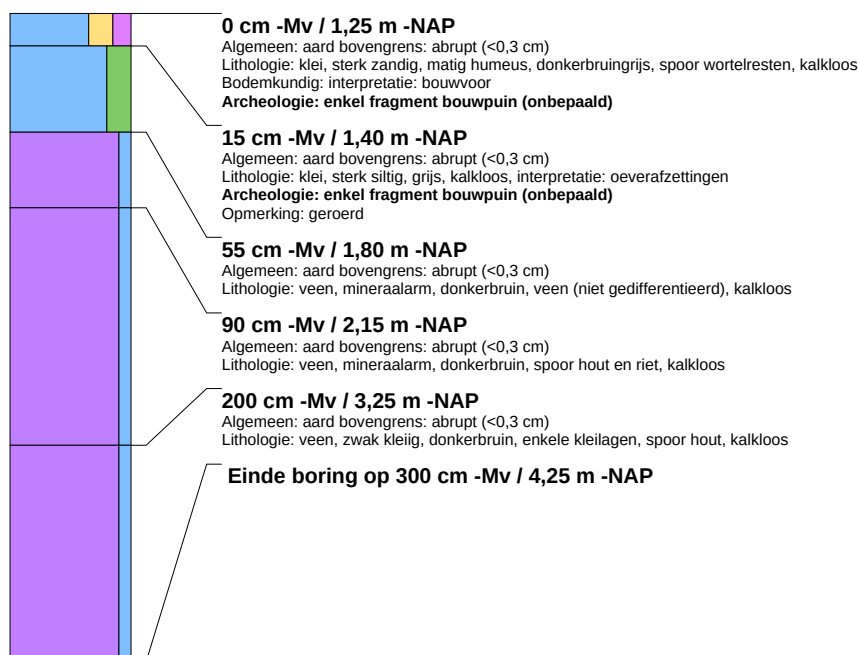
boring: 23111-4

beschrijver: TNA, datum: 6-3-2023, X: 120.194, Y: 429.474, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 38D, hoogte: -1,19, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Molenlanden, plaatsnaam: Giessenburg, opdrachtgever: Van den Berg RO, uitvoerder: Transect b.v.

boring: 23111-5

beschrijver: TNA, datum: 6-3-2023, X: 120.220, Y: 429.440, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 38D, hoogte: -1,25, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Molenlanden, plaatsnaam: Giessenburg, opdrachtgever: Van den Berg RO, uitvoerder: Transect b.v.

boring: 23111-6

beschrijver: TNA, datum: 6-3-2023, X: 120.187, Y: 429.425, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 38D, hoogte: -0,48, precisie hoogte: 1 dm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Zuid-Holland, gemeente: Molenlanden, plaatsnaam: Giessenburg, opdrachtgever: Van den Berg RO, uitvoerder: Transect b.v.

